... Maxymilian.

Grzowskiego ks. Jana S. J. Przeświętny i przeświętym dwaugem chwały ingres przy ostatnim życia i śmierci aequinoctium.

PRZESWIETNY
I
PRZESWIĘTY
DO AUGEM CHWAŁY
INGRES,
Przy ostatnim żyćia i śmierći æquinoctium,
Od Wielmoznego Jego-Mći Pana
P. WOYCIECHA
MAXIMILIANA
Z Bezdan
HOSIUSZA,
ZABIEGLE OPATRZONY;
A
Pilnym okiem upatrzony,
i prędko potym
W dźiedźicznym Magnuszewskim Kośćiele
Z pogrzebowey Ambony
POKAZANY,
Przez X. JANA GZOWSKIEGO Societatis JESU,
Roku Pańskiego 1710. dniá 10 Kwietnia.

W KALISZU
W Drukárni Kollegium Soc: JESU Roku Páńskiego 1711.

Allusio ad Avitum Perillustris Domûs HOSIANÆ PEDEM.

Justorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usq; ad perfectum diem. *Prov: 4*

Ego autem in innocentia mea INGRESSUS sum, PES meus stetit in directo. *Psalm: 25.*

\- - - - - - Prima Colonia cæli

HOSIUS. *P. Lucas Słowicki S. J. in Poemate de eadem Societate.*

Hinc HOSIUS stetit, inde Leo: (*Claud:*) Leo fulget in astris. *Manilius lib: 2.*

\- - - - - - Prima potestas

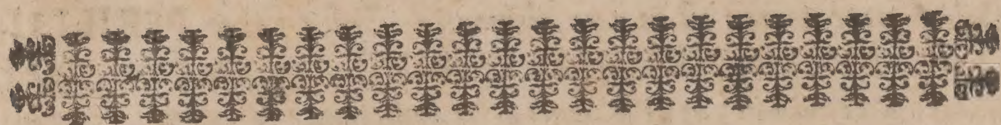
Eutropium præfert; HOSIO SUBJECTA SECUNDA; *Claudianus.*

Dulcior hic sanè cunctis.

Gloria velocis PLANTÆ: (*Juvenalis.*) Sic itur ad astra. *Virg.*

\- - - - - - Virtus mihi,

In astra, & ipsos fecit ad superos Iter. *Sen: in Hercule.*

AD PERILLUSTREM ET *Reverendißimum Dominum* D. STANISLAUM JOSEPHUM De Bezdan. HOSIUM

Cathedralem Cracoviensem & Culmensem Canonicum, CELSISSIMI ac REVERENDISSIMI EPISCOPI CRACOVIENSIS, DUCIS SEVERIÆ AUDITOREM, Tergratensem Præpositum, &c. &c.

T*Am integri officii mei, quàm læsæ modestiæ Tuæ reus, coram Tuo ipsius, æquissimo utique, Tribunali, me sisto,* PERILLUSTRIS REVERENDISSIME DOMINE. *Fateor equidem, me in eâdem (in qua præsens ad sacerrimas aures Tuas appello,) causâ, jam ad Tuæ modestiæ Tribunal stetisse; imò cecidisse. Fateor, ut non aliter à Te olim permissum, quidquam ad sacras Piissimi Parentis Tui exuvias dici; nisi totum salutari doctrinæ, nihil penitùs Tuis, nihil Perillustris Domus Tuæ elogiis sacrum esset. Ita severissimum futuro-Præsuleum (cur enim ex communi voto & oraculo sic loqui non liceat?) interdictum à Te impositum funebri meæ dictioni; quæ sigillo Sacramentali absoluta, contra Tuum quidem imperium sed pro Officii sui debito, amplissimis Piissimi Parentis Tui decoribus ac virtutibus referendis aliquid exiguum sibi permiserat; & vulgare etiam id coram universis, (in quo nihil pænè vulgare fuerat,) in luce publica postulabat: interdictum inquam severissimum eidem funebri meæ dictioni à Te impositum, ne unquam in publicum prodire vel minimùm attentaret. Sic ad cognatas suæ sepiæ tenebras damnata, funebris hæc dictio, quamvis immortales secum Perillustris Parentis Tui ferat virtutes, non tam nativo pallore infici, quàm emori etiam aut perire, contra omne jus, solo modestiæ Tuæ judiciò cogebatur, adeò; ut Te jam etiam tum, Iudicem Duci Severiæ proximum, hac in causâ, esse spectaremus; cui*

aliàs

aliàs semper comes est in reos clementia. Sed (parce PERILLUSTRIS REVERENDISSIME DOMINE *) appello à Tuo, Tuæq; modestiæ Tribunali; appello totius orbis judicium. Nemo minùs æquus Iudex ipsarum etiam virtutum, quàm propria modestia; nemo magis & famæ publicæ, & communi exemplo injuriosus. Certè amplissimæ Perillustris Parentis Tui virtutes, tam communi bono, quam singulari exemplo futuræ, jure suo postulabant; ut de illis ad totum, Polonum saltem orbem dicerem pro concione; totumq; eum orbem suis demum implerent elogiis, quem prius impleverant meritis. Jam non minus amplum officii mei, quin etiam totius in his præcipuè Regnis Societatis nostræ, imò Tuæ, quia Tuo semper Nomini & Honori addictissimæ, erga Perillustrem Domum Tuam, primam videlicet illius in hisce Provinciis Fundatricem, debitum, ita me in hac de qua agitur causa reum reddit; ita ora simul & corda perennem ad gratitudinem obligata exhibet; ut ea etiam semper soluta esse cogat in promerita encomia. Nec solum Polono in Regno primum suum Eminentissimum, in Tuo Stanislao Hosio Cardinali, Fundatorem debitis adorat elogiis; sed etiam in ipso supremo polo, jam olim primum suum in Tuo suoq; simul Venerabili Patre Iacobo Hosio Fundatorem, colit recolitq; quotannis in suo monologio idest in sacrorum elogiorum compendio gratissima nostra Societas, adeo; ut is etiam ab ipso Divinissimo nostro in terris Fundatore Ignatio, jam tum ad aras inter Cælites omnes coleretur; dum inter Divina in sancto Beatorum agmine, insignior ab illo est visus; acsi illo spectato, omnes eo ipso Cælites spectari deberent, aut etiam augustius quidpiam in illo aliis spectandum esset Cælitibus. Eâdem, quâ magnum suum fundatorem, gratitudine, colit semper coletque nostra Societas, Te quoque* PERILLUSTRIS REVERENDISSIME DOMINE, *tam Nominis videlicet quàm benevolentiæ fundatricis successorem. Quarè licet minimè ignorem, prorsus ingratam esse Tuis auribus, meam de Patriis Tuis splendoribus ac virtutibus dictionem; multò tamen graviùs ingrata foret omnium judiciô, mea hic taciturnitas; publicum ingratitudinis crimen incurreret, adeo, ut malim jam crimen læsæ Modestiæ Tuæ, quàm læsæ publicæ gratitudinis & officii mei committere. Quid plura? religioni mihi justissimè ducerem; si maxima illa Orthodoxæ Religionis fulcra, & Cardines, imò Capita, Magnos nimirùm Hosios, unum nostris seculis Varmiensem, alterum olim Cordubensem, Sanctissimos æquè ac totius orbis judiciô Maximos Pontifices, in tanta dictionis opportunitate subticerem. Execrandus essem; nisi sacram Panegyrim meam. Piissimo Parenti Tuo dictam, tam Sanctis quoq; Nominibus consecrarem, consecratamq; ad publicum eorum Cultum*

Memoria V. P. Iacobi Hosii S. JESU, in ejusdem Monologio quotannis recolitur 14, Febr.

Orlandinus in Hist. Soc. JESU.

Eminentissimus Stan. Hosius Cardinalis, Episcopus Varmiensis, Concilii Tridentini; alter Magnus Hosius Cordubensis Præsul Niceni Concilii Supre-

palam

palam universis proponerem. Non bene fidelis mihi viderer, nec Divinis celebrandis idoneus; nisi Nicenum fidei Divinæ symbolum ejusq; authorem, Magnum videlicet HOSIUM *Cordubensem Præsulem Atavum Tuum, palam profiteri, palam celebrare vel sub quocunq; interdicto auderem. Exiguum hic profectò vel ab ipso authore suo tenuitatis suæ optimè conscio, exiguum non tam elogium quam mentio duntaxat, tantorum erit Nominum ex Proavis Tuis: ille hîc plane, & tantæ materiæ idoneus, & amplissimo argumento par foret Orator; qui olim in facie urbis & Orbis coram ipso Purpuratorum Patrum Senatu, sub exequialem pompam, Serenissimi Joannis Tertii Regis nostri Triumphatoris semper invictissimi, & immortales ejus immensasq; pænè laudes, suâ suadâ complexus est, & tam universas illas Eminentissimi Auditoris aures, quàm omnes Romani Oratoris partes Polonus Tullius, (Te loquor* PERILLUSTRIS REVERENDISSIME DOMINE, *) implevit; idest, totius Romæ aures Regiis, ora propriis elogiis implevit: qui dein Magnus, (qualis nimirum suprema decet Regni nostri Culmina,) Magnus inquam Illustrissimi Culmensis Præsulis Cancellarius & Orator fuerat, Magnus olim & totius Regni Cancellarius; si augurari ex merito licet: videlicet - - -*

mus Præses, & Author Symboli Niceni; teste Divo Athanasio & Patre Skarga in Annal. Eccles.

- - - Potuit Regnum hôc ore mereri.

Claudianus.

At etiam humi repens mea dictio, summa illa Majorum Tuorum Nomina, imò Orbis ferè Numina satis hic referet ad Elogium: nimirum illa vel innuisse orbi, satis est laudasse. Vias quidem omnes Tua modestia huic dictioni meæ præcludere attentabat; ne in publicam prodiret lucem. Sed repevit illa eundem aditum, quó præclarissimum ad augem gloriæ Ingressum Perillustris P. M. Genitoris Tui perspexerat. Admittes proinde PERILLUSTRIS REVERENDISSIME DOMINE, *pro innata erga Parentem optimum pietate, Patria decora ac virtutes etiam rudi dictione hic descriptas; (nec enim aurum vel gemma suo pretio satis dives, alieno nitore indiget;) admittes nunc quoq; Tuum saltem in conspectum; quas intimè in animum pridem admisisti. Tuæ scilicet sunt virtutes, Tua decora, quæ Majorum Tuorum; dum propriis Majoribus non minor, Tua illa fecisti, & facis. Ita quæ olim Orbis Caput Roma, Eminentissimum Proavum Tuum, Stanislaum Hosium Cardinalem, inter alia publica elogii monumenta,* Phænicem Cardinalium, alterumq; Poloniæ Stanislaum *vocitabat; habet iterum in Te, & utinam omnibus titulis habeat, alterum Poloniæ Stanislaum Hosium. Certè Phænices illi, qui in Perillustri, imò Eminentissimâ Domo Tuâ nidum posuêre; facile indè vel post fata sua prodire possunt ad cognatum splendorem. Nimirum ales hic,*

Kołudzki in Polonia regnante, ex publico Romæ Epitaphio Eminentissimi Stanislai Hosii Cardinalis.

Emeritos artûs fæcundâ morte reformat.

Claudianus de Phænice.

Magnus ille atavus Tuus Cordubensis Præsul, Sacrorum Concilio-

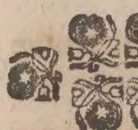
rum Caput *audiit*; *de quo illud quoq; voce publicâ ferebatur*, quod hic ſcribit omnes alii audiunt; *ut ipſo Magno Athanaſio Doctore didicimus*: *Te* PERILLUSTRIS REVERENDISSIME DOMINE, *quis non idem Conciliorum aut Conſiliorum Caput fateatur? ſi illa tam judicii Tui quam vivæ vocis plane oracula audiat; quibus ita ſummis quoque capitibus, nimirum* CELSISSIMO DUCI SEVERIÆ *at & Clementiæ ſimul Principi*, CAPITI *plane* PRÆSULUM, *ipſiq; etiam* CLEMENTI *Maximo Orbis totius Capiti, ita ſummo eorum conſenſu probaris; ut tam ipſemet Tuorum ab aliis omnibus elogiorum Auditor cogaris eſſe; quam alii Tuæ Sapientiæ Iuſtitiæq; Auditores; adeò, ut etiam de Te palam verum ſit, quod de Magno Atavo Tuo dictum*; quod hic ſcribit, omnes alii audiunt. *Nec malè audire potes; dum tantorum Capitum aſſenſu, citra omnem, (qui procul Semper eſt à Te) ambitum, Rectiſsimus es Sacerrimusq; Auditor; Celſiſsimi plane Iudicii Auditor. Ita nunc Cracovienſis, ita olim jam Culmenſis Diæceſis, ab alto Iudicio arbitrioq; Tuo pendebat; & Culmen plane Dignitatis tenuit, dum Te, à cujus Capite, tam ipſa Infula, quàm Diæceſis, jure merito pendere poſſet. Taceo jam innumera alia Tua decora; taceo Sanctum ubiq; gloriæ Divinæ zelum, invictam animi celſitudinem, eruditionis in omni literatura eminentiam, virtutes plane Cardinales à Sancto Tuo Cardinali derivatas: taceo ea omnia; quæ Orbis noſter Lechicus, pridem in Te aſpexit ad elogium; ſuſpexere ad admirationem exteræ etiam gentes, cum ingenti & Tui & Poloni Nominis gloriâ, ſæpius peragratæ; vidit ipſum Orbis Caput Roma, ad magnam inſularum ſpem & vota ſua; tum ubi noſtra Lycæa Romana, magno ſapientiæ, dum Tuo, acceſſu, ornares; tùm ubi deinceps, Magnus Eminentiſsimi Proavi Tui Staniſlai Hoſii Cardinalis, tam virtutum ac decorum quàm Nominis heres, in illo Orbis theatro compareres. Avita Eminentiſsimæ Domûs Tuæ inſignia, totum per Orbem noſtrum Polonum, imò per Hiſpaniam, Italiam, Imperium, plane inſignia, Orbiq; pæne univerſo notiſsima, hic nec innuo; nec oculis repræſento: ne impatiens ad Domeſtica ſua decora vultus, ruboris induat purpuram; cùm alia Tuis meritis & avitis virtutibus ſit præſtò. Sed abrumpo hanc ipſam de Tuis virtutibus ac decoribus, dictionem, aut veriùs mentionem; ne graviùs ſacerrimas aures Tuas lædam, quas olim ſuæ Infulæ ſatis gravabunt. Id non meum duntaxat unius, ſed publicum votum, nec Vaticano oraculo diſſonum, læſæ modeſtiæ Tuæ prorſus (ut fateor) convictus, ſupplex aris appendo.*

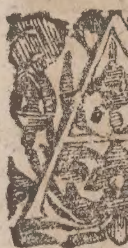
Magnus Hoſius Cordubenſis Præſul Caput Conciliorum dicebatur, ferebaturq; de ipſo vox illa: *quod hic ſcribit omnes alii audiunt.* teſte Divo Athanaſio.

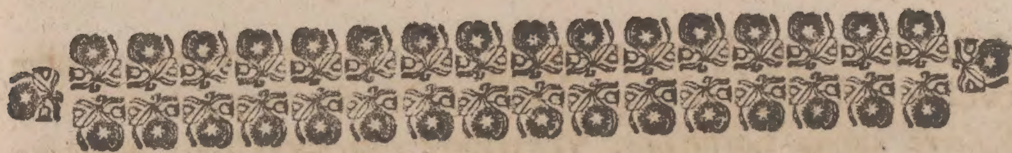
Perilluſtris & Reverendiſſimæ Dominationis Tuæ

Devinctiſſimus etiam ad Superos Orator

Et humillimus in Domino ſervus J. G. S. J.

Exultavit ut Gigas ad currendam viam, à ſummo cælo egreſſio ejus, & occurſus ejus uſque ad ſummum ejus.

Poſpieſzył z radośćia iáko mężny Kawaler, wyśćie iego od naywyżſzego nieba, i zabiegi iego áż do naywiękſzey wyſokośći iego. Pſ. 18.

Dokąd Wielki w tutecznych krajach náſzych Wielko-Polſkich Atlanćie? Wielki Sukceſſorze Wielkiego Imienia, Jáśnie Oświeconego Kziążęćiá i Kárdynałá STANISŁAWA HOSIUSZA; ktoremu w Rzymſkim Epitáphium, między inſzemi elogia ſłuſznie przypiſano, że był *Religionis Atlas*: dokąd Wielki z młodſzego wieku Twego Káwálerze? ktoryś ták znáczny Prześwietnych Splendorow firmáment, rodowita ſukceſſya ná ſobie złożony, chwalebnie piáſtował i dźwigał: dokąd ſię wydźieraſz, Wielki z Imienia ſámego i Antenátow ſwoich, nie mnieyſzy z właſnych cnot i ozdob, z Wielkiemi Kziążęty Florenckiemi, á zátym i z Fráncuſkiemi Monárchy w Herbie zkolligowány; Wielki to wrodzona to nábyta mądrośćia i experyencya; Wielki męſtwem i heroicznemi niegdy progreſſámi, WIELMOŻNY MĆI PANIE WOYCIECHU MAXIMILIANIE z BEZDAN HOSIUSZU dokąd ſpieſznym á weſołym krokiem, dokąd herbowna Prześwietnego Domu twego Noga, w gorę i w drogę niby záwſze wynieśiona, zmierzaſz? *Exultavit ut Gigas*, álbo jáko Vatablus czyta: *Exultavit ut Heros ad currendam viam*—. Pámiętam ia w prawdźie; że dáleko przedtym, ják w dáleką podroża, Wiátyk Swięty wźiawſzy, w oſtátnim już bliſko ſzczęśliwego wyśćia punkćie, uſtáwicznieś ſię niby w drogę wybierał; w drogęś ſię uſtáwicznie i chćiwie, ják z rádośći wydźierał; w drogęś ſię coraz gwałtownie porywał, przy Heroicznych áktách ſwoich w tym tylko iedynie ſobie tęſkniąc, że nierychło do niey przychodźiło. *Exultavit ut Gigas ut Heros ad currendam viam*: Wyſkoczył práwie, poſpieſzył z rádośćia jáko mężny káwáler w podroża ſwoię. Pámiętam, że wedle ſtárożytney Kátolickiey to ieſt HOSIUSZOWSKIEY pobożnośći, wedle świętego w Kośćiele S. zwyczáiu, ſameś

chćiał

chćiał wcześnie; ábym niegodny ná tey duchowney usługe twoiey zostáiac, owe między inszemi z toba słowá mowił: *Proficiscere anima Christiana*, Wychodź ná szczęśliwa podroża Duszo Chrześćiáńska i sameś toż do śiebie ponawiał. *Proficiscere anima Christiana.* Pámiętam, że po szczęśliwym záraz wyśćiu twoim, wzywáliśmy z Kośćiołem Bożym Swiętych Adstántow Páńskich; ábyć byli czym prędzey zábieżeli w tey podroży; áby ják naylepiey przyięli: *Occurrite Angeli Domini suscipientes animam ejus.* Ale dokad proszę było, to *proficiscere*, przy zábiegłey záwsze Anjołow Páńskich okkurrencyi? *Occurrite Angeli Domini*? dokad tá, ták chćiwie uprágniona podroża? Oto mi Duch Páński w żáłosnych słowách pokázuie; że jáko szczęśliwe wyśćie iego od naywyzszego firmámentu było, ták i podroża, nie dokad inad, tylko támze do naywyższey nieśmiertelney chwały: *A summo cælo egressio ejus, & occursus ejus usq; ad summum ejus.* Więc lubo tu teraz, żáłosny widok w oczách nam się stáwia, Godni słuchácze moi; lubo ten drogi śmiertelnośći depozyt w oczách nászych wystáwiony, krwia swoia to zkolligowáne to przyiaćielskie sercá kruszy, i ták zkrwáwione ják zkrewnione we łzy roztapia; przećięż ia dźiś żáłosnym i żáłobnym Káznodźieia nie będę; i owszem wrodzona Przezacney krwi przytomney skromnośćia obowiazány, kazáć práwie i mowić nie śmiem; i nie ták każę, jáko pokażę tylko, Godnemu słucháczowi teraz memu, Prześwietny i Prześwięty do augem chwały ingres, przy ostátnim żyćia i śmierći æquinoctium, od Wielmożnego Swiętey Pámięći Jego-Mći Páná WOYCIECHA MAXYMILIANA z Bezdan HOSIUSZA zábiegle opátrzony, á odemnie tu nie dawno upátrzony. Te sa chwalebne zabiegi Herbowney i Prześwietney Nogi, ingres chwały, ktorey ia z Poeta przypisuię; *Velocis gloria plantæ. Occursus ejus usq; ad summum ejus.* Aby to wszytko, co mowić będę, ná większa á większa chwały Twoiey Boskiey augmentum, rozrzewnionym sercom ná poćiechę, wszytkim Słucháczom teraz moim ná zbudowánie było; spraw to dobry JEZU teraz przy Męce swoiey konáiacy; á otworz ná krwáwy płácz, oko serdeczne nayświętszego Boku twego, i pospolitym serc zkrwáwionych łzom, przyday choć iednę kroplę, do zálania, jeżeli jeszcze potrzebá, czyscowey ætny. Przyday i ty, i pobłogosław mowiacemu, Niepokalánie Poczęta Pánno i Mátko Boska, Mátko nayboleśnieysza; do ktorey dźiś Wigilia, to iest czułe i pámiętne nabożeństwo, ktore zá żywotá

Juvenalis.

záwsze

záwſze do ćiebie miał Wielmożny JEGOMOSC Swiętey Pámięći i teraz ſolennemi pogrzebowemi Wigiliámi ſwemi obchodźi.

Abym pokazał Prześwietny i Prześwięty do augem chwały nieśmiertelney ingres, álbo wſtęp i weśćie zábiegle opátrzone, od Wielmożnego Swiętey Pámięći J. P. WOYCIECHA MAXYMILIANA z Bezdan HOSIUSZA; *Occurſus ejus uſq; ad ſummum ejus*: umyśliłem był naprzod pokazáć: że i u yśćie jego, álbo poczatek Prześwietnego z Jáśnie Oświeconych Kziażat i Wielmożnych Jch-Mćiow Pánow HOSIUSZOW Domu, nie zkad inad tylko *á ſummo*, iáko práwie ad augem chwały przyſtoi: *á ſummo cælo egreſſio ejus, & occurſus ejus uſq; ad ſummum ejus.* Ale lubo ad augem chwały Prześwietnego tego Domu, miáłoby *ex abundantia cordis os loqui*, i miáłyby pewnie co o nim mowić uſtá, áż do uſtánia ſwego; jednák że ſłowom ná powinne iego wyſławienie gotowym, i kazániu memu, przećiwne záſzło mię kazánie i zákazánie tegoż Prześwietnego Domu; záſzedł i nieraz ſurowy Práłácki, á oraz *communi voto & oraculo* przyſzło Biſkupi, od Wielmożney i Nayprzewielebnieyſzey Krwi interdykt; w ktorym mię mándat zaſzedł; ábym przy dźiśieyſzym pogrzebowym ákćie, nie ná Pánegiryk iáki Prześwietnego Domu, ále ráczey ná náukę tylko zbáwienna kazał; ták dálece, że ináczey nie zdrowieby jákie Prześwietney krwi i Nogi náruſzoney náſtapiło. Dla tego, lubo to ſámo, wielceby zbáwienna náuka wſzyſtkim było, to przynaymniey przytoczyć i cytowáć; o czym wrodzona Przezacney krwi *modeſtia*, wielkie cyt nákázuie; jednák żebym Herbowney i Prześwietney Nogi, á bárdźiey uſzu Páńſkich, ná domowa chwałę ſwoię niedotkliwych nie uráźił; o Prześwietnych Antenatách Wielmożnego Jegomośći Swiętey Pámięći cále Tácitem, choć nie Hiſtorykiem ich bydź tu muſzę: chociaſz tym ſámym, i w tym tylko ſámym, boleſnym oraz Káznodźieia teraz będę, kiedy mi ſię o Prześwietnym W. J. M. P. HOSIUSZOW Domu naypierwſzym Zakonu mego *Minimæ Societatis JESV* w kroleſtwie náſzym Polſkim i Wielkim Księſtwie Litewſkim, i owſzem w ſámych náwet gornych krájách niebieſkich (jáko w krotce pokażę) naypierwſzym náſzym Fundátorze mowić nie godźi. Więc milczę tu rad nie rad, W. M. P. WOYCIECHU MAXIMILIANIE z Bezdan HOSIUSZU, o Prześwietnych i bliżſzych náwet Antenatách Twoich: milczę o rodowitych ſplendorách Twey Prze-

świetney Fámilii; ktore naprzod miáłá w Hiſzpáńſkim Páń-ſtwie; potym w Imperium dokad ſię przenioſłá zá Máximiliá-ná Ceſárzá; milczę ktoremi potym ſplendorámi jáśniáłá w Koronie náſzey Polſkiey, i w Wielkim Xięſtwie Litewſkim; gdźe przyſzedſzy zá Zygmuntá Auguſtá, od niego Indygenat dány W. J. Mći P. ULRYKOWI HOSIUSZOWI Wielkorzadcy Wileńſkiemu i cáłey jego Prześwietney *poſteritati*: ktory W. J. M. P. ULRYK HOSIUSZ, nádał ſzczodrobliwa, Fundátorſka práwie ręka, konwent P. P. O. O. Dominikanow Wileńſkich: ále więcey dáleko dał cáłemu náſzemu, i ták wielu innym Zakonom, cáłemu Kroleſtwu Polſkiemu, i owſzem cáłemu Kośćiołowi Bożemu, cáłemu práwie świátu; kiedy nam dał i ná świát wydał Swiętey Pámięći Kziażęćiá Kárdynałá STANISŁAWA HOSIUSZA. Ták pomieniony W. J. M. P. ULRYK HOSIUSZ, wielkie Prześwietnego Domu ſwego ſplendory, z cudzych krájow wnioſł do Polſki: dla czego ſłuſznie do Rodowitego ſtárodawnego Herbu ſwego, od Zygmuntá Auguſtá wźiał przydány ſobie Herb. Nayjáśnieyſzych Medyceuſzow Kziażat Florenckich, ná wieczna pámiatkę, ze J. O. Kziążę Kárdynał Biſkup Wárminſki, STANISŁAW HOSIUSZ, od Piuſá Czwartego Naywyżſzego Páſterzá, z Fámilii Medyceuſzow tákże idacego, Kárdynálſka wźiał purpurę. Ale ia już milczę o tym: to tylko námieniam; kiedy ták cáłe Nayjáśnieyſzych Kziażat Florenckich, á zátym i Monárchow Fráncuſkich, kwitnace záwſze w ſwoich liliách herbowne ozdoby, częśćia ſię tylko Twoich Rodowitych ſplendorow ſtáły, częśćia tylko ſa Twoich Oyczyſtych ozdob i Prześwietnego Herbu W. Mći Pánie WOYCIECHU MAXIMILIANIE z Bezdan HOSIUSZU: á kto już nie przyzna? że od Naywyżſzego práwie Heſperyiſkiego, to jeſt Hiſzpáńſkiego firmámentu wyſzedſzy, nie inſzy był Twoy w Antenatách twoich, do Polſkiego *polum* (wſzák *Polonia a Polo*) ingres, tylko oraz Prześwietny, bo Jáśnie Oświecony do Augem chwały ingres. Práwie jákby o Tobie Duch Boży mowił: *A ſummo cœlo egreſſio ejus, & occaſus ejus, uſq; ad ſummum ejus*, álbo jáko Vatablus czyta; *Ab extremo cælorum egreſſus ejus, recurſus ejus uſq; ad extrema eorum* Od oſtátniey Heſperyi álbo Hiſzpáńſkiego zachodu, przez Auſtrya i Auſtryáckie Imperium áż do oſtátniego práwie pułnocnowſchodniego Polſkiego kráju, chwalebny Prześwietnego Domu twego był ingres; ták iż tobie właśnie ſłużу, co tám dawno Honoryuſzowi Ceſárzowi, z Hiſzpánii tákże ida-

że idacem
nutrix au
dicat axis
Alexándr
mihi ſerv
Herbowi
ſłuży ná
áuſter ál
Ták co t
nus; to I
Dom, *di*
Herkule
mi przy
CIECH
dźić ſpl
SŁAW
tym W
go, ktor
wyżſzeg
Princeps
Polſka r
tám wy
naywyż
czytáć
piſał Po
cutam.
Zakon
w tych
Collegi
ſpráwił
dyreko
O. Kz
wielka
fundát
Páſterz
ktorem
tytuło
ſławác
ſławy
cáły ś
ktory

że idacemu, przypiſał Poetá : *Heſperio de limine ſurgit origo, ſed nutrix aurora tibi ; pro pignore tanto certatur, geminus civem te vindicat axis.* álbo co tám u Sidoniuſzá, i ná koronie Wielkiego Alexándrá pochlebnie nápiſano było : *Ortus & occaſus Boreas mihi ſervit & Auſter* : práwie *Pedibus tegitur terra fretumq; tuis;* Herbowney Prześwietnego Domu Twego Nodze hołduie i ſłuży ná ingres do augem chwały, wſchod i zachod, pułnoc i áuſter álbo *Auſtria in meridie Auguſtiſſimi ſplendoris* położona. Ták co tám ktoś chwalebnie u Claudiana : *diſperſit cum ſole manus ;* to Prześwietny W. IchMćiow Pánow HOSIUSZOW Dom, *diſperſit cum ſole genus*: czy *Pedes* prześwietne, i z wielkim Herkuleſem : *implevit meritis ſolis utramq; domum.* Lecz ná co mi przy grobowych ćieniách Twoich W. Mći Pánie WOYCIECHU MAXIMILIANIE z Bezdan HOSIUSZU, wywodźić ſplendory i ſámego J. O. Kziążęćiá Kárdynałá STANISŁAWA HOSIUSZA Biſkupá przedtym Chełminſkiego, potym Wárminſkiego, choć ták tobie bliſkiego, bo Dziádá Twego, ktory ná wálnym Concilium Tridenckim, imieniem naywyżſzego Páſterzá, naywyżſzym był Prezydentem, *Inq; uno Princeps Latiumq; & tota refulſit Roma viro* i Kziążęcy tytuł, i Polſka náſzá Koroná i cáły Rzymſki Kośćioł w nim ſię jednym tám wydał i zájáśniał. Ják godnym tám był Prezydentem naywyżſzym doſyć powiedźieć ; że tám ſłuſznie jemu przyczytáć ſię mogło, co pochlebnie wielkiemu Stylikonowi przypiſał Poeta : *Nec dignius unquam Majeſtas meminit ſeſe Romana locutam.* Ten świętey pámięći Kziążę Kárdynał naypierwſzy, Zakon náſz do Polſki i Litwy wprowádźił; i naypierwſzy náſz w tych Páńſtwách Fundátor, *Kziążęca* práwie munificencyą, Collegium nam w Bránsbergu wyſtáwił, i choynie nádał ; i to ſpráwił, że támże ſam Oćiec S. Konwikt dla młodźi pod náſzą dyrekcyą zoſtáiacy fundował. Ták wielka byłá tego Jáśnie O. Kziążęćiá Kárdynałá Fundátorſka ku nam choyność ; ták wielka Páńſka przychylność i áffekt : że rownego ſobie Konfundátorá niejáko mieć nie mogł, tylko ſámego Naywyżſzego Páſterzá Oycá S. A kto wyliczy inſze chwalebne jego dźiełá? ktoremi Kośćioł Boży, bardźiey jáśnie oświećił, niż ſam od tytułow Jáśnie Oświeconym był ; ktoremi Oyczyznę náſzę ſławácką od ſławy zdawná (áh ! że zdawná i od dawney tylko ſławy) názwána, ſwym wielkim imieniem, i chwalebnemi ná cáły świát dźiełámi, znácznie wſławił. ſáme piſmá jego, (o ktorych świadczy Hiſtorya, że mu piſzacemu przećiw Here-
tykom,

Marginal notes: Claudianus. (beside line 1); Ovidius de Hercule. (beside "Herkuleſem"); Claudian. (beside "Inq; uno"); Idem. (beside "piſał Poeta")

[Refcius Protonotarius Apoftolicus in ejus vita Romæ impreffa.] tykom, częfto fámá Nayświętfza Mátká Bofka dyktowáłá; fáme mowię pifmá jego w ták wielkiey były ftymie u świátá; że jefzcze zá żyćia jego, trzydźieśći rázy i dwá, po wielu świátá Chrześćiáńfkiego mieyfcách, po Rzymie, Páryżu, Lugdunie, [Idem & Spondanus in Hiftoria Ecclefiaftica.] Antwerpii kilká rázy, w Kolonii, w Moguncyi, w Lowánium, w Krákowie, w Wenecyi, w Dylindze, w Wiedniu były przedrukowáne; i przełożone ná Fráncufki, Włofki, Niemiecki, Angielfki, Polfki język: lub we dwunaftym jefzcze żyćia fwego roku, ná obronę wiáry świętey Kátolickiey, pifáć wierfzem [Treterus Cuftos Varm. in theatro virtutũ Card. Hofii.] záczał, á to przećiw fámemu Marćinowi Lutrowi fprofnemu Herezyárfze. Dopieroż fam świętey pámięći Kziążę i Kárdynał HOSIUSZ, á co zá powagi był u cáłego świátá, jákim postráchem był Herezyi? dofyć to powiedźieć; że fámi diffidenći, boiąc fię czułośći i zelozyi jego to go rożnie ftráfzyli, to i bogáta korrupcya ofiárowáć śmieli; áby był Biſkupftwá nie przyimował ále Swięty i nienáruſzony Kárdynał przeći- [Idem ibid.] wnym fpofobem, niefłychánym przykłádem, znáczna im fummę fam ofiárował ná to; áby fię poftáráli o uwolnienie jego, od Infuły i od Biſkupiego ćiężaru. I czylifz fię nie fłuſznie, Pá- [Idem ibid.] fterfkiey czułośći świętego tego Infułatá obawiáć miáłá Herezya, kiedy ták wielka i práwie cudowna czułość jego byłá o chwałę Bofką; ze od poświęcenia fwego ná Biſkupftwo. áż do oftátniego dniá żyćia, nigdy ftátecznego fnu nie miał, tylko uftáwicznie przerywány. A ktorego kiedy Infułatá więkfza czułość i czuyność bydź mogłá koło trzody fobie powierzo- [Kołudzki in throno Patrio.] ney. Dla czego ftuſznie Kárdynálfkie koło, Naywyżfzym Páfterzem chćiáło mieć i obráć, ták czułego Biſkupá, STANISŁAWA HOSIUSZA; gdyby fię był temu z wrodzoney fubmiffyi fam nie fprzećiwiał. Zkąd gdy ktoś mniey uważny, málkontentem był; że mu Wármińfkie Biſkupftwo Krol da- [Piafecki.] wał; Krol fam rzekł. *Hic effet Pontifex fi vellet, Epifcopus fit etfi* [Treterus ubi fupra.] *nolit.* Wftrzemieźliwość jego w potráwách jáka byłá, dofyć; że w dźiećinnych jefzcze lećiech, ták fię w oftre pofty wpráwiał iż świętey Pámięći Rodźic jego, muśiał Spowiedniká jego do tego przywodźić; áby mu zá pokutę pokármu záżyć przykázował. Cáłego świátá *judicium* jákie było, o świętym tym Kárdynale, *in compendio* wydał Refcius; kiedy mowi. *Alii eum columnam Ecclefiæ vocant, alii fplendorem Curiæ Romanæ, alii Phœnicem Cardinalium, alii Polonicum Patriarcham, alii noftri temporis Auguftinum, alii alterum Poloniæ Stanifſlaum, Orbis miraculum, Patrem Patrum, Romani Senatus ornamentum, Apoftolicæ fedis propugnaculum,*

pugnaculum,

pugnaculum, alii DEI *interpretem: alii aliis laudibus celebrant & usq; ad sidera tollunt; omnes uno ore Sanctissimum, pientissimum, doctissimum, integerrimum, atq; antiquæ pietatis imaginem appellant. Habebat enim ille Petri fidem, Pauli charitatem, Ioannis integritatem, Augustini doctrinam, Basilii gravitatem, Athanasii zelum, Chrysostomi eloquentiam, Ambrosii libertatem, Gregorii Vigilantiam; inseipsum Hieronymi severitatem exercebat, in contemptu vitæ, Martyriiq; desiderio, Cyprianum referebat*; i tám dáley. Zgołá był *Religionis Atlas, vox & manus altera Pauli, mors Lutheri, cæli Janitor, orbis amor.* jáko ktoś jemuż słusznie przypisał: Co wszystko, publiczne w Rzymie jego epitáphium, krotko ták wyraża: *Stanislaus* HOSIUS, *Ecclesiæ columna, Cardinalium Phænix, Orbis Miraculum, Polonicus Patriarcha, Religionis Atlas, altera Pauli manus, interpres* DEI *Tuba Christi, Moderator Concilii Tridentini.* Ale ná co mi wspominać chwalebne dźiełá, álbo Pánegiryki, Jáśnie Oświeconego i nietylko Prześwietnego ále i Przeświętego świętey Pámięci Kziążęćiá Kárdynałá Stánisłáwá HOSIUSZA? ktorego imię i wspomnieć tylko świátu, iest je dosyć wychwalić; ktorego dosyć Polskie kroniki, Rzymskie epitáphia, postronne náwet Pánegiryki, i owszem cáłego świátá Historye, włásne dźiełá chwalebne i księgi wydáne, ták rozliczne mieyscá święte ufundowáne, Herezye pogromione, Wiárá S. utrzymána, náostátek wszystkie práwie Bibliotecki wszystkie narody i języki dosyć głoszą. Głoszą dosyć świátu dźwiękiem swoim, sáme hoynie od niego wysypáne ná rożne fundácye, dostátki, głoszą, i sáme z Fundátorskiey munificencyi wystáwione głázy; choćbym ia i inni wszyscy o tym milczeli; *Si hi tacuerint lapides clamabunt.* Záczym słusznie tu, przy wzmiance Wielkiego i naypierwszego, w tych Páństwách Fundátorá nászego, Jáśnie Oświeconego Kziążęćiá Kárdynałá Stánisłáwá HOSIUSZA, mowić mogę; co tám pochlebnie komuś przypisał Poetá: *Hic ego plus tacitas, factis quàm voce probatas, posse vereor laudes: nec enim Cicerone secundo hic opus est; ubi fatur opus*; álbo (jáko inśi z Miechowity podobno czytáią) *ubi fantur opes.*

Kołudzki in Polonia regnante.

Luc. 19.

Dares.

A czy mi się tu godźi przepomnieć, owego tákże Prześwietnego i Przeświętego oraz Antenatá twego Wielmożny Mći Pánie WOYCIECHU MAXIMILIANIE HOSIUSZU, Przewielebnego X. Jákubá Hosiuszá Zakonu mojego; ktorego żyćie i śmierć święta, nie tylko rożni Historycy opisuią; ále też i cáły Zakon nász, po innych Swiętych Páńskich w Mártyrologium Rzymskim opisánych, pámiatkę jego w Monolo-

 gium

gium ſwoim, co rok czternaſtego dniá Lutego obchodźi. Ten Swięty Kápłán, nie monologium: to jeſt nie jednego elogium, ále niezliczonych godny, w Máláce w Hiſzpánii urodzony przed dwiemáſty bliſko lat, potym do Zakonu náſzego przy pierwſzych jego początkách wſtapiwſzy, był maż oſobliwey cnoty, i ſpoſobośći do wſzelákich urzędow; i że ſzczegulne jego chwalebne dźiełá, i trudy Apoſtolſkie opuſzczę; nie długim czáſem, (jáko támże w opiſániu żyćia jego wyráźnie mowia) ták ſię w cnoćie i obyczájách podobnym ſtał ſámemu Ignácemu S. Fundátorowi náſzemu; ze záſłużył ſobie, śmierćia ſwoia, jegoż poprzedźić do zapłáty i chwały. Ktorey że on záżywa jáſnym tego jeſt dowodem widzenie ſámego S. Oycá náſzego. Albowiem ten będac ná gorze Káſſynie, dwárázy cudownym ſpoſobem Duſzę jego widźiał raz, jáko ia Anjołowie w wielkiey jáſnośći do niebá nieśli, drugi raz przy Mſzy świętey, gdy mowi *Confiteor* álbo ſpowiedź powſzechna Ignácy Swięty i wedle zwyczáju wſzyſtkich Swiętych wzywa, owe słowá mowiac *Confiteor DEO Omnipotenti & omnibus Sanctis* álić znowu Duſzę jego widźi między świetnym Swiętych Páńſkich zgromádzeniem; gdźie oſobliwa ſwoia nád inne wydawáłá ſię jáſnośćia. Ták ten Swięty náſz Kápłáń, Przewielebny X. Jákub Hoſiuſz naypierwſzy z Zakonu náſzego do niebá przyięty, mieyſce cáłey *Societatis* JESU w Kroleſtwie wybránych pierwſzy záśiadł; i onę niebieſka fundácya pierwſzy zácżał. Poty o tym Swiętym Kápłánie Hiſtorya żyćia jego zkad wielki náſz Polſki Lukan o nim mowi: *Et prima Colonia cæli* Hosius. jemu práwie ſłuży co tám Janus Douſa o niewiem kim inſzym nápiſał: *primus iter noſtris oſtendit in æthera Divis* A co proſzę może bydź oczywiſtſzego, co jáśnieyſzego ná pokazánie? że Prześwietny záwſze, i Prześwięty, przezacnego imienia Hoſiuſzowſkiego, do augem chwały ingres, od ſámego jeſzcze Ignácego S. Pátryárchy mego, cudownie z objáwienia Páńſkiego upátrzony. Práwie ſię tám już o Prześwietnym Hoſiuſzowſkim imieniu prawdźiło; com ia nie dawno powiedźiał; *A ſummo cæ o egreſſio ejus, & occurſus ejus, uſq; ad ſummum ejus* Milczę o owym dálcko ſtárożytnieyſzym, Prześwietnego Hoſiuſzowſkiego Imienia Antenaćie; ktorego naywyżſzemi rzadámi i dygnitárſtwy w Rzymſkim Páńſtwie ſławnego, ták ſtárodawny Poetá Claudian, jeſzcze zá Honoryuſzá Ceſárzá, przed tyśiacem kilkáſet lat, wyráźnie wſpomina mowiac: *Prima poteſtas Eutropium præfert*, Hosio *ſubjecta ſecunda*; *Dulcior hic ſane cunctis.*

Orlandinus in Hiſtoria Soc. JESU.

P. Lucas Stowicki Soc. JESU. in poemate de eadem Soc.

Lib. 2do in Eutropium

cunctis. Gdźie tenże Poetá, lubo w czym inſzym dość zadroſny i poniekad nieſłuſznie uſzczypliwy, to ſámo ſłuſznie przyznáie; i jeſzcze niby ma zá złe, że Eutropius naypierwſzą miał po Ceſárzu godność, á wtora dopiero ſławny Hoſiuſz; jákoby ſadźił, że ráczey ten przezacny Hoſiuſz pierwſze i naywyżſze godźien był mieć po Ceſárzu rzady, nie Eutropius: jákoż temu Eutropiuſzowi i Dygnitárſtwu jego, wſzyſcy práwie ſłuſzni Hiſtorycy przyganiáia; przezacnemu Hoſiuſzowi żaden. Ale ia milczę o nim; owego mi ſię zámilczeć żadna miára nie godźi, dáleko jeſzcze ſtárożytnieyſzego dáleko zacnieyſzego Antenatá Twego, Wielmożny Mći Pánie WOYCIECHU MAXIMILIANIE z Bezdan HOSIUSZU; nie godźi mi ſię mowię zámilczeć, owego Swiętego práwie HOSIUSZA, Biſkupá Kordubeńſkiego; ktory w pułtrzećiá ſtá jeſzcze lat, po Chryſtuśie urodźiwſzy ſię w Hiſzpánii, dotad po cáłym Kośćiele Bożym, przez tyśiac już czteryſta kilkádźieśiat lat ſłynie. Ták go ſłuſzna głośić i wyznáć, przed cáłym świátem, i ná Káznodźieyſkiey Kátedrze; jáko ſłuſznie wſzyſcy Kápłáni, przy ołtarzu Páńſkim, *Credo* Niceńſkie, od niegoż złożone i podáne, jáwnie ledwo nie codźień wyznawamy. Lecz rzecze kto, że *hodie non dicitur Credo*; przy pogrzebowym choć Káznodźieyſkim pánegiryku, nie máſz w Kazániu Ewángelii, nie máſz i we Mſzy S. Kredá, nie Ewangelia to, co tám Káznodźieie mowia; nie máſz tám czemu w pochwałach wierzyć: ále niech będźie ják chce, (álbo ráczey ják ſię godźi) gdźie indźiey? niech i Mſza S. pogrzebowa nie mowi Kredá; pogrzebowy dźiſieyſzy Pánegiryk Wielmożnego świętey pámięći JMći Páná WOYCIECHA MAXIMILIANA z Bezdan HOSIUSZA, nie może bydź bez Kredá, á ſámego S. Niceńſkiego Kredá; ktore naprzod Hoſiuſzowſkiemi uſty złożone, i podáne Kośćiołowi Bożemu, przez Przeświętego Biſkupá Kordubeńſkiego HOSIUSZA. Ták co tám Hieronymowi S. ktoś przyznáie; *Hieronymi vita, vivum fuit Evangelium*: to i ia mowić tu mogę nieco przydawſzy *HOSII vita, Evangelium fuit; verba ſymbolum*; Zyćie Wielkiego Infułatá HOSIUSZA, żywa práwie było Ewángelia, ſłowá i náuká jego, byłá ſámym ſkłádem práwie Apoſtolſkim, ſámym zebrániem i wyznániem Wiáry S. Coż álbowiem, co to był zá mąż Apoſtolſki, wielki HOSIUSZ Biſkup Kordubeńſki, niech powiedza cáłe wieki, niech powiedza wſzyſtkie Chrześćiáńſkie Páńſtwá; niech powiedza ſámi Doktorowie S. ktorzy go wyſławiáia. Kto nie

P. Skarga in Ann. Eccleſ.

ſłyſzał;

ſłyſzał; niech ſpyta S. Atánázego, S. Epifániuſzá; niech czyta Rufiná Sokrátesá, Sozomená, Bároniuſzá, Skárgę, i innych; niech czyta ſámego Pogániná Zoſymá, i wſzyſtkich tego tám wieku Hiſtorykow. A co proſzę o nim ſądźi ſam Atá názy S. ták wielki Doktor Kośćielny niech powie; kiedy mnie, o pochwałách Prześwietnego Hoſiuſzowſkiego imienia milczeć kazano; i milczeć przyſtoi, przy ták wielkim Doktorze. Ten S. Doktor, w mowie ſwoiey (ktora po śmierći Wielkiego HOSIUSZA, Roku P. 361 nápiſał) gdy przednie i wielkie męże wylicza; ktorzy ſię świętey Kátolickiey wierze ſławnie przyſłużyli; ná naypierwſzym i naygodnieyſzym mieyſcu kłádźie, pomienionego Infułatá Wielkiego HOSIUSZA. Tenże Doktor S, broniac i wychwaláiac Wielkiego tego Infułatá, mowi o nim; że umieráiac náwet, jáko teſtámentem Aryáńſkie Kácerſtwo potępiał, zákázuiac áby go nikt nie pochwalał áni przyimował. Temuby ſię mogł kto dźiwowáć; czemu imienia Wielkiego tego Infułatá HOSIUSZA, Auktorowie nie wſpomináia? tylko ſámo jego przezwiſko (jáko mowiemy) ábo tytuł przezacnego domu jego, álec dobrze; álbo dla tego, że nie pod jednym tylko, ále pod ktorymkolwiek imieniem Wielkim HOSIUSZOM, jednáko wrodzona práwie, wielka cnotá i dźielność, rodem práwie idźie temu Prześwietnemu Domowi, pobożność i zelozya o BOGA, o Kośćioł, i wiarę ś. i ták co świát wychwalał w wielkim Hiſzpáńſkim Infułaćie HOSIUSZU; to wſzyſtko miał, i ma i mieć da BOG będźie, choć pod inſzym imieniem, i w Polſkim náſzym Stániſłáwie HOSIUSZU. Albo więc dla tego, Wielkiemu HOSIUSZOWI Kordubeńſkiemu Infułatowi, imienia nie dáia, że ſam Prześwietnego Hoſiuſzowſkiego Domu, tytuł, zá imię, á zá imię práwie święte ſtánie. Acz miał i inſze imię, i wielkie imię u świátá Przezacny Kordubeńſki Infułat pomieniony; kiedy go Hiſtorye nie ináczey poſpolićie, tylko ſławnym Wielkim HOSIUSZEM, antonomaſtice tytułuia, jáko widźieć w Atánázyuſzu S. w Przewielebnym X. Skárdze, po wielu mieyſcách, w rocznych dźiejách Kośćielnych. I czyliſz nie wielki był pomieniony Infułat Kordubeński? Wielki záprawdę wyznawcá Chryſtuſow, Wielki práwie Męczennik, Wielki Apoſtoł, Wielki Biſkup i Doktor: ktory zá Dyoklecyáná i Maximianá Tyránnow, jeſzcze Roku P. 303 jáko Oćiec innych Biſkupow, męczony o wiárę ś. i w więźieniu trapiony był: (jáko o nim mowi pomieniony W. X. Skárgá) áż

Orat. 1ma contra Arrianos.

P. Skarga Soc. JESU in Annal. Eccleſ

wyzwo-

wyzwolony, gdy Dyoklecyan, i Máximian, Roku tegoż Páń-
ſtwo puśćili; ktory znowu potym, wpięcdźieśiat lat i dwie od
niezbożnych Aryánow, o wiárę święta wygnánie i rożne utra-
pienia ćierpiał. Ktory kiedy proſzę S. Męczennik, ták dłu-
go męczenſtwo dla Chryſtuſá ćierpiał? áby wpięćdźieśiat lat
po pierwſzym męczeńſtwie ſwoim, drugie, ſto lat już prze-
ſzedſzy, ćierpiał; i ják Jubileuſz jáki, álbo ják Kápłáńſkie Pri-
micye, weſoło obchodził. Wielkiego to HOSIUSZA cnotá
i dźielność. O czym ták Atánázy S. miedzy wielu práwi Bi- S. Athan. ad
ſkupow Kátolickich prześládowániem, pokuśił ſię też niezbo- solitariam vitam agentes.
żny Ceſarz Konſtáncyuſz Aryánin, o onego wielkiego Oycá,
HOSIUSZA Korduby Biſkupá, wſzyſtkiemu świátu przedźi-
wnego; przyzwał go do śiebie i námawiał; ále gdy uſłyſzał
poważne i madre ſłowá jego, dał mu pokoy i do domu go ode-
ſłał. Lecz Aryáni widzac, ják wiele ná tákim człowieku na-
leżáło; drugi raz nálegáli u Ceſárzá, áby liſt do niego groźny
nápiſał; żeby pozwolił ná potępienie Atánázego: on dźiwny i
beſpieczny dał odpis; w ktorym go upomina, áby niewinne-
go Atánázego zániechał; á fałſzom Aryáńſkim uchá nie da-
wał: i w ſady ſię Biſkupie nie wdawał, i mowi mu one ſłowá,
práwie Wielkiego HOSIUSZA wielkiego Infułatá godne, nie
rozkázuy práwi, nam Duchownym; ále nas w rzeczách du-
chownych ſłuchay; tobie Ceſárſtwo, á nam Kośćioł, BOG zle-
ćił, kto ſię twemu Ceſárſtwu ſprzećiwi, BOGU ſię ſprzećiwi;
ták i ty rzeczy kośćielnych ſobie nie przypiſuy, ábyś w wiel-
kie grzechy nie upadł; nápiſano dayćie co Ceſárſkiego Ceſá-
rzowi, á co Boſkiego to Bogu; nam ná źiemi Ceſárzmi bydź
nie przyſtoi, á ty też do ofiar mocy nie maſz &c. Nie pomogł
liſt on, ále mu przyiácháć do śiebie drugi raz, i cáły rok w Syr-
mie mieśćie jáko ná wygnániu trzymáć ſtárcá, (ktory już ſto
lat miał) zły Ceſarz kazał, żadnego ná táka cnotę i świątobli-
wość, i ná tákie látá baczenia nie máiac poty S. Atánázy. Ták
i ſtoletni Wielki HOSIUSZ mężnym był práwie męczenni-
kiem, i więźniem Chryſtuſowym w Syrmie; gdźie potym we
dwie lećie, ná zieźdźie Aryáńſkim, niezbożny Konſtáncyuſz
Ceſarz, tegoż Wielkiego HOSIUSZA, do podpiſánia Aryáń-
ſkiey wiáry, álbo przynamniey ná potępienie Atánázyuſzá,
námawiał; czego gdy uczynić niechćiał, bić go ſrodze i mę-
czyć kazał; ále i ſtrapiony mękámi, Wielki záwſze HOSIUSZ
áni w wierze ś. bynamniey nie uſtapił, áni náwet ná potępienie
Atánázego ś. nie przyzwolił: jáko támże świadczy Atánázy ś. S Athan. ibid

i toż

i toż ſámo wywodźi W. X. Skárgá. Już ják wielkim był, Biſkupem, Wielkim práwie cáłego świátá Doktorem ſwego czáſu, tenże Kordubeńſki Infułat, Wielki HOSIUSZ; doſyć to powiedźieć, że ná wielu Synodách, oſobliwie ná ś. Niceńſkim Synodźie, ktorego ſię wyznániem wſzyſtkie potym inne Concilia regulowáły; naywyżſzym Prezydentem to ieſt głowa wſzyſtkiego świátá Biſkupow, tenże był Wielki HOSIUSZ: doſyć z Atánázego ś. i Sokráteſá wſpomnieć; że bacząc Konſtántyn Wielki, Ceſarz pierwſzy Chrześćiáńſki, zgorſzenie pogáńſtwá, z rozerwánia w Kośćiele Bożym przez Aryuſzá, Roku 318, chcąc temu zábieżeć, nikogo inſzego, tylko Wielkiego HOSIUSZA pomienionego, (ktorego práwi w wielkiey czći miał) wyſłał do Alexándryi, zá podániem Sylweſtrá ś. Papieżá; áby tám ſwáry one uſkromił i ſtrony pojednał. Ták poſłány Wielki HOSIUSZ ná uſpokoienie Kośćiołá Bożego do Egiptu, w Alexándryi Synod uczynił; ná ktorym i Aryuſzow, i Sábelliuſzow błąd z innemi Biſkupy potępił. Dopieroż doſyć; że ná wálnym Concilium Niceńſkim potym przećiw Aryuſzowi Roku P. 325. uczynionym, ná ktorym było wſzyſtkich Biſkupow 318 ná ktorym było ták wielu Wielkich i znácznych ś. Infułatow; byli owi Biſkupi ktorzy zá Máximiná dla Chryſtuſá i wiáry ś. ochromieni, i o jednym oku, żywi męczennicy zoſtawáli, oſobliwie Pátámon Herákleyſki z Egiptu, i Páwnucyuſz z Tebáidy Biſkupi; o ktorym Páfnucyuſzu piſze Rufinus, iż i cudá czynił; ktorego ták czćił Konſtántyn, iż owo jego oko dla Chryſtuſá utrácone cáłował. Był wielki ow ś. Pátryárchá Alexándryiſki Alexánder, ktory naypierwſzy Aryuſzá wyklał; i jednemu Filozofowi Pogáńſkiemu wybránemu ze wſzyſtkich innych ná dyſputácya, ná tymże Concilium, gdy coś przećiw wierze ś. chćiał mowić, ják mu tylko milczeć w Imię Chryſtuſá kazał gębę cudownie záwiązał; bo záraz ow Filozoph mowić cále nic nie mogł; był ow S. Jákub Nizybeńſki, cudotworcá wielki, był ow tákże cudowny człowiek S. Mikołay Biſkup Mireńſki, był Spyridion Biſkup, Trymituńſki z Cypru, tákże jáko i Páfnucyuſz o jednym oku i chromy, zá Máximiná Tyránná, Chryſtuſow wyznawcá, ktory też cudá czynił, było i innych ták wielu, ták cudownych SS. Infułatow; ná tym mowię Concilium, miedzy ták wielkiemi, ták świętemi i znácznemi Biſkupy świátá cáłego, naywyżſzy nád wſzyſtkich był, Wielki HOSIUSZ Kordubeńſki; naywyżſzy Prezydent Concylii, od ſámego Sylweſtrá

S. Athan. apolog. 2da.

Socrates Lib. 1. c. 4.

Epipha Rufinus Socrates.

Sozomenus.

ſtrá

ſtrá S. naywyżſzego Páſterzá, ná mieyſce ſwoie poſłány; naypierwſzy tám Aryuſzá, ná tym wálnym Concilium potępił; naypierwſzy S. Niceńſkie ſimbolum złożył; naypierwſzy ſię przy wyznániu wiáry ś. podpiſał, ták wiele zá ſobą świętych imion, práwie cáłe Litánie prowádzac, zá ktorym jáko zá wodzem i głową ſwoią idąc, święći owi Oycowie, uczynili, álbo ráczey uczynione od niego pochwalili ſymbolum; ktore w Kośćiele przy Mſzy ś. śpiewáią; ktore Kredem Niceńſkim zowiemy. O ktorym to Atánázy S. Naypierwſzy wodz (práwi) tego wyznánia był HOSIUSZ; ták iż ſłuſznie o nim mowili ſámi Aryáni, przed Konſtáncyuſzem nań wołáiac: *To głowá Synodow, co ten piſze to wſzyſcy ſłucháią; ten wzor wiáry ná Niceńſkim Synodzie złożył; ten wſzędzie Aryány za Heretyki udaie*, Ták przy Niceńſkiey to jeſt Hoſiuſzowſkiey wierze ś. przy Niceńſkim Hoſiuſzowſkim ſymbolum, cáły Kośćioł Boży i teraz ſtoi. Ale máło ná tym: to więkſza mym zdániem; że i tám ná niektorych innych Conciliách, gdźie Wielki pomieniony Infułat HOSIUSZ naywyżſzym Prezydentem i Namieſtnikiem Oycá ś. nie był, co do tytułu; był rzeczą ſáma, powagą, náuką, i dyrekcyą innych cáłego świátá Biſkupow. Ták Wielkim HOSIUSZOM zwyczáyna, Kośćiołem Bozym rzadźić i moderowáć, i oprocz rzadcy tytułu; ták iż nie jednemu z nich to ſłuży, co komuś podobnemu przypiſano; *Epiſcopus fuit, antequam eſſet fuit zeli officio antequam honoris titulo.* Odpráwuie ſię Roku P. 327. w Sardyce wálne Concilium, że 376 Biſkupow Kátolickich zebráne; álić lubo tám Wielki HOSIUSZ nie był namieſtnikiem Oycá ś. przećięż záraz po Poſłách Papieſkich, naypierwſze jemu mieyſce dano, przed wſzyſtkiemi innemi Biſkupámi dla ſzczegulney jego náuki, powagi, i świątobliwośći; choćiaż ná tymże Concilium byli inni ták wielcy i ſławni Infułaći; był S. Atánázy, był wielki Páfnucyuſz, Spirydion, i Serápion ſławni wyznawcy Chryſtuſowi. Tám przy tym Synodźie Sárdyceńſkim, gdy ſię coś trochę Biſkupow Aryáńſkich ziácháło do pááłcu z świecka obronną ręką; Kátolicy ćicho i pokornie bez świeckiey obrony zebráli ſię, ſámego tylko HOSIUSZA, jáko Hetmáná i wodzá máiac: jáko wyráźnie mowi nienáruſzoney wiáry Hiſtoryk Poſyłał do Aryáńſkich Biſkupow HOSIUSZ (jáko naywyżſzy rzeczą ſáma, choć nie tytułem Prezydent Concilii) prowádzac ich wſzelákimi ſpoſobámi do pokoiu i jednośći wiáry ś. ták że im obiecował náwet, do Hiſzpánii z ſobą námowić Atánázego; byle tylko oni

S. Athanaſius

P. Skarga in Annal. Eccleſ.

P. Skarga in Annal.

Idem.

w pokoju

w pokoju i w jednośći prawowierney zostawáli; ná co i Atánázy S. przyzwalał. Ale oni nieſpokoyni Aryánie z Sárdyki uszedszy, potym ná pokatnym zborzyszczu swoim, śmieli wyklináć Juliuszá Papieżá, i z nim Wielkiego HOSIUSZA; oto; iż Atánázyuszá przyięli: jákoby wielki HOSIUSZ, Oycem ś. tákże był; (jákoż práwie był;) dla tego z Oycem ś. Pásterzem naywyższym Rzymskim w parze muśiał bydź i jednákiey stymie u Heretykow; álbo jákoby ná tám tym Concilium, Namiestnikiem i Posłem był Papieskim, práwie urodzony ná to: áby cáłym Kośćiołem Bożym jáko Apostolski Namiestnik rzadźił, práwie, *Legatus natus*. Jákoz i ná tám tym Sárdyceńskim Concilium, to dźielnośćia swoią spráwił, przez wysłánych od Concilium Posłow; że Cesarz Konstáncyusz, choć Aryáńin, Atánázyuszá ś. dźiwnie ze czćią przyiał, i ná Biskupstwo swoie do Alexándryi, i innych wszystkich Biskupow Kátolickich wygnánych przywroćił. Lecz co to jest jeszcze ná wielkiego mego HOSIUSZA, Kordubeńskiego Infułatá? Cokolwiek chwalebnych dźieł Wielkiego Konstántyná, naypierwszego Chrześćiáńskiego Cesárzá; cokolwiek Páńskich jego, po cáłym świećie, fundácyi; cokolwiek świętych praw od niego dánych, i owszem co tylko Chrześćiáńskich do tad Monárchow, przykłádem jego práwemu BOGU służacych, świát liczy, wszystko to Kośćioł Boży, Wielkiemu HOSIUSZOWI Infułatowi Kordubeńskiemu przypisáć powinien. A to jáko? rzecze kto á już tez tu *non dicitur Credo!* niechże táki słucha; á niewierzyć, ále widźieć to ná oko będźie. A komu proszę to wszystko com námienił, przypisáć? jeżeli nie temu; ktory i do náwrocenia, i do wszystkich cnot i dźieł chwalebnych, Wielkiemu Konstántynowi powodem i Auktorem był? zátym wielkiemu HOSIUSZOWI pomienionemu. Kiedy szukam po Historyách; kto naypierwszy Wielkiego Konstánty, ná BOGU i Kośćiołowi Bożemu pozyskał álić znáyduię, że nie kto inszy, tylko pomieniony Wielki Infułat, práwie Wielki Apostoł, bo sámego naywyższego Cesárzá, á z nim oraz wszystkich jego sukcessorow, wszystkich Monarchow Chrześćiáńskich Apostoł. Ze jeszcze Roku P. 312, kiedy Konstántyn Wielki, świetny Krzyż z owemi słowy *in hoc signo vinces*, ná powietrzu obaczywszy, wielki z Máxencyuszá tryumf odniosł; záraz swoię Páńska szczodrobliwość i po nayodleglejszey Afryce, á oraz przychylność do wiáry ś. Kátolickiey pokázywał, á kto mu tego był powodem? oto sámże u Eusebiu-

szá

ſzá, ták w liśćie ſwoim do Ceciliuſzá Biſkupá Kártágineńſkie-
go, mowi, i zleca mu áby pieniędzy ſummę wielka ná pomoc Euſebius lib. 10. c. 6.
Kośćiołom w Afryce wział, wedle regeſtru práwi ſpiſánego od
HOSIUSZA; i owſzem áby brał od Podſkárbiego jego, ileby
potrzebá. Nád to po cáłym Páńſtwie Rzymſkim, już w ten
czás Konſtántyn Wielki, choć jeſzcze nie Chrześćiánin, ále
dopiero záczynáiac bydź Kátechumenem, kwoli Chrześćiá-
nom i wierze ś. życzliwe wyroki dawał: á czyjá to byłá ſpráwá
po BOGU? jeżeli nie Wielkiego HOSIUSZA; ktory (jáko
Hiſtorya mowi) przedni Biſkup Hiſzpánii, przy boku już i
dworze Wielkiego Konſtántyná, naypierwſzy dworſki i Páń- P. Skarga in Annal. Anno 312.
ſki práwie Apoſtoł zoſtawał. A co tám zá pracy záżył? co zá
dźielności przyłożył, Wielki ten Kordubeńſki Infułat? áby
był wyſtáwił BOGU i Kośćiołowi, ták wielkiego Konſtánty-
ná, naypierwſzego Chrześćiáńſkiego Monárchę; doſyć, że
przed ſámym chrztem Wielkiego Konſtántyná, przez dwána-
śćie lat od pierwſzego jego náwrocenia, koło niego prácował;
w pobożnośći inſtytuował; do chrztu ś. i do wſzelákich cnot
Chrześćiáńſkich przez dwánaśćie lat formował. A jákim ſuk-
ceſſem? ztad łácno poznáć: że w bytnośći Wielkiego HOSIU-
SZA, Konſtántyn Wielki, práwie święty; w niebytność jego,
záraz w rożne niepráwośći upada. Odjeżdża z woli Ceſárſkiey
i Oycá ś. Wielki HOSIUSZ Biſkup od boku Wielkiego Kon-
ſtántyná do Alexándryi, ná uſpokojenie Egiptu, i támteczne-
go Kośćiołá Bożego; álić wnet po odjeźdźie jego, Konſtántyn
gotuiac ſię jeſzcze do chrztu, znácznie pobładźił, ofiar Pogá-
nom dopuſzczáiac; ták, że w Rzymie pogáńſtwo poczęło zno-
wu prześládowáć Chrześćiány; i Sylweſter S. Papież ućiekáć
z Rzymu muśiał, kryiac ſię, w gorze Sorákćie; gdy Senat
Rzymſki mniemał, że Konſtántyn już wiáry Chryſtuſowey
odſtapił. Nád to, w ten czás Konſtántyn porywczo z cudze-
go udánia ſyná Kryſpá, i potym żonę Fauſtę ſtráćiwſzy, Po- P. Skarga in Annal.
gáńſkiemi Kápłány, i nayprzednieyſzym onego wieku Filo-
zofem Sopátrem, ſumnienie leczyć chćiał, nákłániáiac ſię zno-
wu do Pogáńſtwá. A kto temu ták wielkiemu niebeſpie-
czeńſtwu Kośćiołá Bożego zábieżał? kto to wſzyſtko náprá-
wił? Oto Wielki moy HOSIUSZ, Kordubeńſki Infułat. O Zoſymus l. 2.
czym ták piſze ſam Pogánin Zoſymus; iż przypadł Konſtán-
tyn ná jednego z Egiptu Hiſzpaná; ktory mu rádźił, áby u
Chrześćian, ná owe ták okrutne grzechy lekárſtwá, ſzukał.
Ten Hiſzpan z Egiptu, był to HOSIUSZ Biſkup; (jáko

F mowi

mowi W. X. Skárgá;) ktory do Egiptu przedtym ná uſpokojenie Kośćiołá Bożego, jáko ſię wyżey rzekło wyſłány, ná ten czás już z Egiptu wroćił ſię był do Konſtántyná; w ktorego niebytnośći, Konſtántyn, w owe grzechy upadł; ták chwalebnie przedtym i pobożnie (przy HOSIUSZU jáko przy Anjele ſtrożu ſwoim) zyiac, i práwá święte po wierze Kátolickiey wydájac, przez jedenaśćie lat od pierwſzego náwrocenia ſwego. Ale że pomieniony Wielki HOSIUSZ, (mowi dáley tenże W. X. Skárgá] u Konſtántyná był w wielkiey łáſcē i powadze; łácno mu ſię, gdy powroćił z Egiptu, do chrztu Chrześćiáńſkiego (ktory ſam wſzyſtkiego świátá grzechy gładźi,) dał námowić; áby od owego kátowánia ſumnienia wolnym zoſtał. Ták Konſtántyná Wielkiego Kośćioł Boży przez Wielkiego HOSIUSZA pozyſkał; i ktorego niegdy, ſam Zbáwićiel przez ſię krzyżem ſwoim ná powietrzu pokazánym do wiáry świętey wezwał; tegoż potym nie przez kogo innego, tylko przez Wielkiego HOSIUSZA do teyże wiáry świętey przywiodł. Co tám zá pracy Apoſtolſkiey zázył, w ták trudnym połowie, Wielki HOSIUSZ; domyśláć ſię godźi, nie wymowić. Czytam w Hiſtoryách; ze gdy w tenże czás, ſkarał BOG Konſtántyna, zá jego one grzechy, ſzpetnym bárdzo trądem po wſzyſtkim ćiele, przez ſen ukazáli mu ſię SS. Piotr i Páweł Apoſtołowie; ktorzy mu zá lekárſtwo duſzy i ćiáłá, chrzeſt ś. przyiać kazáli. A to co ſłuchácze moi? Wielki HOSIUSZ ná jáwie, á SS. Apoſtołowie Piotr i Páweł przez ſen Wielkiemu Konſtántynowi chrzeſt ś. przyiać każą? ná co? czylíż máło miał ná tym Wielki HOSIUSZ; że ſam, wſzelákiey ſwoiey Apoſtolſkiey pracy przykładał, w pozyſkániu Wielkiego Konſtántyná, jeſzcze, i ſáme Kiążętá Apoſtolſkie, ná tęż praca ſprowádźił, jáko tuſzę. Czyli ták uſtáwicznie Wielki HOSIUSZ ná jáwie, co dźień Wielkiemu Konſtántynowi ápoſtołował; że ſię tám już ná tę Apoſtolſka funkcya, zaden inſzy Apoſtoł pomieśćić nie mogł ná jáwie; áż Kiążętá Apoſtolſkie ſen ſobie obráć muśiáły: áby były w ten czás Wielkiemu Konſtántynowi Apoſtołowáć mogły. Ale co SS. Apoſtołowie przez ſen, to Wielki HOSIUSZ ná jáwie prácował, około Konſtántyná; i jáko ſię drugim ledwie śniło; to jáwny ten Apoſtoł, pracy zázył w náwroceniu jego. Jezeli dźienna owá praca Wielkiego HOSIUSZA, dwuch SS. Apoſtołow, nocney pracy ſię rownáłá, w pozyſkániu Wielkiego Konſtántyná; śmiele rzec mogę; że dwánaśćie jego támże lat,

P. Skarga in Annal.

dwuná-

dwunaſtom ſię Apoſtołom Swiętym rownáły. Dość, że nie kto inſzy, mogł tey pracy i funkcyi, z ſámemi *Kziażęty* Apoſtolſkiemi, zá rowno i ná przemiány niby, uczynić doſyć, tylko ſam jeden Wielki HOSIUSZ, Wielki Ceſárſki Apoſtoł. Dopieroż po chrzćie ś. i zupełnym już náwroceniu Wielkiego Konſtántyná, á co zá prace przy nim, koło cáłego Kośćiołá Bożego, koło cáłego Chrześćiáńſtwá, co zá *ſolicitudines Ecclesiarum*, Wielki HOSIUSZ Infułat Kordubeńſki podiał? kto wypowie? Doſyć; że co przy Chrzćie ś. Konſtántyn Wielki widźiał Chryſtuſá Páná rękę ku ſobie śćiagáiacego; że ſkoro ſię ochrzćił Konſtántyn, niebieſka go świátłość ogárnełá; że wnetże záraz Konſtántyn, cudownie od tradu zleczony był; że po wźięćiu chrztu ś, oſmego dniá jáchawſzy do Kośćiołá S. Piotrá, i tám złożywſzy Koronę i Purpurę, niewidánym nigdy przedtym przykłádem, ſam motykę wźiawſzy, ná fundámentá kośćielne źiemię kopał; i nábrawſzy jey dwánaśćie koſzow, ſam ia ſwemi Ceſárſkiemi rámiony wynośił, ná pámiatkę, dwunaſtu Apoſtołow SS. czyli ná pámiatkę oraz dwunaſtoletniey Apoſtolſkiey pracy Wielkiego HOSIUSZA, około náwrocenia ſwego; że potym tenże Konſtántyn, cáły Senat Rzymſki i wſzyſtek lud ſwoy, jáko nowy á niezwyczáyny Káznodźieiá, do wiáry ś. ſam námawiał, bárdzo madrymi ſłowy; ták nákoniec do nich mowiac: Niech wſzyſtek świát wie, żem ſzyię moię BOGU Chryſtuſowi ſkłonił, w páłácu moim zbudowałem mu Kośćioł, niech káżdemu jáwno będźie, że w ſercu náſzym i ślad ſtárych błędow nie zoſtał; ná ktorym ſłowie gdy ſtánał i mowić przeſtał; lud wſzyſtek záwołał, i przez dwie godźiny te nieſłycháne tám przedtym ſłowá powtarzał: Niech zginie, kto ſię prze Chryſtuſá; jeden BOG Chrześćiáńſki, kto w Chryſtuſá nie wierzy, nieprzyiaćiel jeſt Ceſárſki; to BOG; ktory Ceſárzá bronił; kto ſłuży Chryſtuſowi, záwſze zwyćięży; niech Kápłáni Bogow fáłſzywych, z miáſtá wychodza; każćie je dźiś z miáſtá wygnáć i tám dáley: że potym Kośćioły po wſzyſtkim świećie Konſtántyn budował; grzechow pogáńſkich zákazał; że w ſámych Kośćiołách Rzymſkich, w złoćie i w ſrebrze (jáko świadcza Hiſtorye) wſzyſtkie Sálomonowe ná Kośćioł Jerozolimſki doſtátki i bogáctwá przeſzedł; że w Jeruzalem Kośćioł táki zbudował, ktoremu ſámemu, tyle nádał doſtátkow; iż Euſebiuſz jedne oſobne kśięgi o tym nápiſał, (jáko ſam wſpomina) ják bogátymi ozdobámi mieyſce owo Konſtántyn nádał: że wyrokow ták wiele wydał, przećiw Idem.

roznym

rożnym Heretykom, jáko przećiw Aryuszowi i innym; że się ták pilno o pokoy i pomnożenie Kośćiołá Bożego stárał; że chcac wszystkich tym bárdźiey záchęćić do wiáry ś. náwroconych Komesámi czynił; że szkoły i Biblioteki fundował; że miásto Cárogrod, BOGU i Nayświętszey Mátce poświęćił; że modlitwę wielce nabożna, sam Rycerstwu swemu złożył; że krzyż przy naypierwszey páłácu swego bramie, w Cárogrodźie kosztowny postáwił; i owszem że dawno przedtym, jeszcze przede chrztem ś. po zwyćięstwie swoim z Máxencyuszá, Krzyż w puł Rzymu z tryumfálna inskrypcya wystáwił; że ták wiele pobożnych i świętych praw uczynił; ze skárby swoie Cesárskie, práwie wysypal ná Kośćioły i ná ubogich Chrystusowych; że się sam práwie wszystek wylewał, ná pomnożenie i wyniesienie wiáry ś. że ow przedtym ták gniewliwy, iż i krwi swoiey nie przepuśćił, potym ták chwalebny, ták pobożny i bogoboyny był, iż go Grecki Kośćioł ma zá Świętego; ze ták wielkie i liczne były cnoty jego páńskie, ktore szeroko wylicza W. X. Skárgá: á komu to wszystko przypisáć? czyjá to dźielność, czyjá praca, i industrya? jeżeli nie Wielkiego HOSIUSZA, Infułatá Kordubeńskiego, ustáwicznego przy boku Konstántynowym Apostołá? ktory w jákiey slymie był u Wielkiego Konstántyná; dosyć ztad dochodźić możem: że z niego pewnie wzor innych biorac, Konstántyn wielki, Biskupy i Kápłány zwykł Świętymi tytułowáć w wyrokách swoich i ow cáłego świátá Májestat onymże pokornie uniżáć. Ale nie skończyłbym; gdybym áż do końcá chćiał wszystko mowić; co słuszność każe, i o jednym nawet Prześwietnego Hosiuszowskiego Domu Antenacie, dopieroż o cáłym Prześwietnym tym Domu. Dosyć, że co mym zdániem, dwie naygłownieysze były herezye, przećiw Kośćiołowi Bożemu; jedná niegdy Ariáńska, sámę nayprzednieysza wiáry nászey świętey tájemnicę o Troycy Przenayświętszey ruinuiaca; druga wiekow nászych Luterska i Kálwinska, wszeláka pobożność i podćiwość obyczájow niszczaca; to przećiw ták głownym herezyom, coz zá głowy BOG dał Kośćiołowi swemu? oto Hosiuszowskie głowy: Kiedy przedtym Wielki HOSIUSZ, Kordubeński Iufułat, naywyższy Niceńskiego Concilium Prezydent Aryuszá; potym niemniey Wielki Infułat nász Wárminski, J. O. Kziażę Kárdynał, STANISŁAW HOSIUSZ, przy naywyzszey tákże swojey ná Concilium Trydentskim Prezydencyi, Lutrá i Kálwiná, to támże ná Concilium

lium

lium ſtárł ná głowę; to wſzędźie Apoſtolſka práwie dźielnośćia niſzczył i wykorzeniał. Dwá nayznácznieyſze były uniwerſálne w Kośćiele Bożym Concilia, Niceńſkie i Trydentſkie; ná obudwu, głowá wſzyſtkich Biſkupow, i naywyżſzy Prezydent, Wielki HOSIUSZ. Ták Kośćioł Boży od tyśiacá kilkuſet lat, Hosiuszowska głowa ſtał i ſtoi; ná Prześwietney herbowney jego wſpiera ſię Nodze; ktora práwie do naywyżſzego *Pedum* zgodna. Przedłużyłem podobno, nie ták w pochwałách Twoich, jáko w proſtey tylko Hiſtoryi, Prześwietny, Wielmożnych JchMćiow PP. HOSIUSZOW, Domie: ále czyliż ſię tu godźiło, co zámilczeć? czy ſię godźiło, chwalebne i święte dźiełá Antenatow Twoich, ták ſtárodawnie cáłemu Kośćiołowi Bożemu, cáłemu Chrześćiáńſtwu przyſłużonych táić? ktory ſię z tym ſłuſznie ſzczyćić możeſz jáko tám ktoś *Sanctorum genus ſumus*, záprawdę przynależyta chwałá wſzyſtkim świętym Páńſkim: *Gloria hæc eſt omnibus ſanctis ejus.* Anim ia tu, Prześwietna Krwi mándatu Twego bynamni nie przeſtapił; lubom Przeświętych Antenatow Twoich chwalebne dźiełá wſpomniał. Bo czyliż to wſzyſtko com námienił, te wſzyſtkie cnoty i dźiełá chwalebne świętych Antenatow twoich, czyli ná wielka zbáwienna náukę, ná wielkie zbudowánie wſzyſtkim nie ſłużą?

Dálſzych Prześwietnego Hosiuszowskiego Domu Antenatow w Hiſtoryách nie nápadam: doſyć mi ná tym; iż ná tego naydawnieyſzego Przeświętego Biſkupá, Wielkiego HOSIUSZA Kordubeńſkiego nápadſzy, jáśnie znáć; że jákom w złożonych odemnie ſłowách powiedźiał: *A ſummo egreſſio ejus.* Ják tylko dáleka experyencya i biegłośćia, ſtárożytnych auktorow, záśiac możemy; zkadby wyśćie było i poczatek Prześwietnego Domu W. JchMćiow Pánow Hosiuszow; nie gdźie indźiey poczatek jego widźiemy, tylko *à ſummo*: od naywyżſzych ſplendorow, od naywyżſzych ná źiemi i w niebie dygnitarſtw; od ſámego práwie firmámentu wyſzedł. *A ſummo cælo egreſſio ejus, &c* ták iż jáko Egipſkiego Nila, i przy poczatkách ſwoich, nikt ſzczupłym nie widźiał, wedle Poety: *Nulli parvum licuit te Nile videre.* ták Twoich Prześwietny Hosiuszowski Domu poczatkow, nikt ſzczupłych nie widźiał: gdźie inśi, poſpolitym práwem, od drobney fortuny do wyſokich dopiero nákoniec wynoſzą ſię honorow; tám záraz Ty Prześwietny Domie, ſwoie maſz poczatki; od naywyżſzych záraz godności záczynaſz gdźie ledwie ktore inſze i nayświe- Claudianus.

G tniey-

Idem. tnieyſze Imioná kończyły. *Cæpiſti qua finis erat. A ſummo egreſſio ejus* i przy poczatkách záraz Twoich, nie inſzy tylko *ad augem* chwały nieśmiertelney ingres. Inne, á ná co i wyliczáć? álbo jáko wyliczyć? niezliczone práwie Przezacne w Koronie náſzey Domy, z ktoremi miał i ták bliſka Przezacney krwi konjunkcya, álbo kolligácya. W. S. P. J. M. P. Woyciech Máximilian z Bezdan HOSIUSZ. Miiam, że go zrodźiłá STANISŁAWSKA z Domu, herbu Sulimá; ktora STANISŁAWSKA zrodźiłá z Domu CZARLINSKA, Rodźicá záś W. JMći S. P. Stániſłáwá HOSIUSZA, zrodźiłá PODOWSKA, Wojewodzanká Mázowiecka zrodzona z ŁYSAKOWSKIEY. Wielkich inſzych, W. JMCI. S. P. z Domu ſwego kolligatow, Jch Mćiow Pánow WILCZEWSKICH, JAWORSKICH, HATTYNSKICH, PREYKOW, PUDWELSOW, i innych Rodowite ozdoby, á kto i wyliczyć álbo i wymowić może? gdy milczeć każa. Dla czego wybaczyćie mi łácno W. MCIWI KOLLIGAći; ktorychem tu wielkie Imioná opuśćił; poniewaſz ledwiem ſię tylko o niektorych, z boku, dla táiacey rodowite ozdoby ſwoie modeſtyi, mogł dowiedźieć. Kiedy potym W. JMC. S. P. wſzedł w konjunkcya z ták wiela Przezacnych Imion i Fámilii, wźiawſzy zá poprzyśiężonego Przyiaćielá, teráźnieyſza W. Imość P. Annę Práxedę HOSIUSZOWA z Domu WOŁOWSKA; ktora ma Wielmożney krwi ſwoiey kolligácya z ták rozlicznemi znowu Przezacnemi Domámi, z IchMćiámi Pánámi CIECHOLEWSKIEMI, KAWECKIEMI, KIEŁPINSKIEMI, KONARSKIEMI, w Wojewodztwie Málborſkim, OSTROMIECKIEMI, BONIKOWSKIEMI, i innemi bez liczby Ich wſzyſtkich ozdoby á ná co i wſpomináć? Doſyć dobrze wiádome, Polſkiemu świátu i Niebu, ſámo Przeświętne i Prześwięte práwie W. IchMćiow Pánow WOŁOWSKICH Imię; ták, że ich nie dármo ſam Krol Krolow do Herbu ſwego, to jeſt do Krzyżá przypuśćił: ktorym ſię Ten Wielmożny Dom, práwie Bogu i pobożnośći krzyżem ſwoim poświęcony, przy inſzych rodowitego ſwego Pruſá ozdobách, pieczętuie. Ale milczę ia tu teraz wedle roſkázu Twego o Oyczyſtych ſplendorách Twoich W. Mćia Páni Anno Práxedo z WOŁOWSKICH HOSIUSZOWA; milczę i o właſney Twoiey pobożnośći i wielkich cnotách; lubo tobym mogł przyznáć; co tám Polſki Horácyuſz o kięźnie Rádźiwiłowey, Annię tákże, nápiſał; co ná Polſkie tak ſię wytłumáczyć może;

Gdy

Gdy sámá twojá cnotá zájáśnieie,
Tudźieſz ſkarb wſzelki gáśnie i ćiemnieie.

Ták Prześwietna Twojá cnotá; że przy niey i nayświetnieyſze kieynoty gáſna, Nie wſpominam Wielkiego Antenatá Twego J. W. i Nayprzewielebnieyſzego JegoMći X. WOŁOWSKIEGO Płockiego niegdy Biſkupá. Nie wſpominam i zmárłego S. P. Wielmożnego i Nayprzewielebnieyſzego Jego Mći X. Janá WOŁOWSKIEGO Rodzonego Twego, Dźieka-ná Kátedrálnego Wárminſkiego, Kánoniká Chełminſkiego; ktory przedtym woynę heroicznie tráktuiac, Wielkim był Káwálerem i Kápitanem w Cudzoźiemſkim woyſku, potym Pieczętarzem u ſławnego S.P. Koronnego Kánclerzá OLSZOWSKIEGO; Wielkim potym Práłatem (jákom námienił) zoſtawſzy, Adminiſtrátorem był Biſkupſtwá Wárminſkiego po kilká rázy, wielkiey ſtymy i powagi u Krolá S. P. ták że pewnie by był Biſkupem zoſtał; gdyby był w Wârmii nie ośiadł, ták umyślnie ſię od reſpektu Páńſkiego, i od wyżſzych honorow umykáiac, z wrodzoney Przezacney krwi modeſtyi; z ktorey i ofiárowáney ſobie Chełminſkiey ſuffrágánii przyiać niechćiał. Nie wſpominam W. Mćia Páni Anno z WOŁOWSKICH HOSIUSZOWA, i drugiego Przezacnego Rodzonego Twego; nie wſpominam mowię (boć tu w oczách ſtoi) Wielmożnego JegoMći Páná Mikołáiá WOŁOWSKIEGO; ktory z wielkim nieśmiertelney chwały wodzem CZARNIECKIM ſłużac, podczás pierwſzey woyny Szwedzkiey, tám wielce godnym (nie teráźnieyſzey pewnie mody) káwálerem w rożnych okázyách ſię ſtáwiwſzy, znácznym był u niego Májorem; potym u J. O. Kiążęćiá OLSZOWSKEGO Prymáſá i Arcybiſkupá Gnieźnińſkiego Márſzáłkiem, gdźie od Nayjáśnieyſzych Krolow Polſkich Káźimierzá i Janá, do rożnych chwalebnych kommiſſyi częſto był záżywány. Doſyć záprawdę by było ná pochwałę i ozdobę, bydź káwálerem, pod ták chwalebnym i nigdy niezwyćiężonym, á uſtáwicznie w Márſie będacym, Wodzem CZARNIECKIM, dopieroż bydź u niego wielkim káwálerem; á coż dáleko więkſza, bydź támże jeſzcze i Májorem, to jeſt nie w Imieniu tylko, ále w rzeczy ſámey bydź więkſzym nád ták chwalebnych, ták wielkich káwálerow. Ale to u mnie jeſzcze więkſza, Wielmożny Mći Pánie Mikołáju WOŁOWSKI, kiedyś po ták heroicznych i chwalebnych progreſſach, Páńſka ſwoię fortunę, po wielkiey częśći, ná rożne jáłmużny i fundácye, po wielu

Cum pura virtus fulſit, omnes in tenebris latuere gazæ. P. Sarb. lib. 3.

miey-

mieyſcach świętych wyſypawſzy, i ná dobrowolna ſię puſtynia domowa Bogu poświęćiwſzy, i cále ſię świátá á jeſzcze co dźiwnieyſza, ná świećie wyrzekſzy, ſáma ſię tylko bogomyślnośćia i świętoheroicznemi áktámi zábawiaſz. Lecz milczę ia o tym; co wſzyſtkim jeſt w oczách, uśćiech, i podźiwieniu: to tylko z tego wſzyſtkiego, com do tad nie ták mowił jáko tylko námienił, wnoſzę, czyli pátrzac ná Prześwietnych to Antenatow, to kolligatow, Wielmożnego S P. JegoMći Páná Woyćiechá Máximiliáná z Bezdan HOSIUSZA, czyli nie jáſna rzecz? że wyśćie jego práwie *à ſummo*, od Prześwietnego wſzelákich Luminarzow firmámentu. *A ſummo cælo egreſſio ejus.*

Ale rzecze mi kto, nie ták krytyk álbo nie życzliwy Prześwietnemu Domowi Zoilus, (bo niewiem áby kto mogł bydź) ále ráczey niećierpliwy ná rodowita ſwoię chwałę język, rzecze mowię kto: á ná coż to te rodowite ſplendory wyprowádzáć przy grobowych ćieniách? kiedy ſię wſzyſtkie w śmiertelnym grzebia popiele; coż to do chwały ſámego Wielmożnego S P. JegoMći Páná Woyćiechá Máximiliáná z Bezdan HOSIUSZA ſłuzy? że ták Przeświętych i Prześwietnych miał Antenatow i Kolligatow ſwoich. Boć dobrze powiedźiał Poetá: *Quæ non fecimus ipſi vix ea noſtra puto.* I prawdá, przyznawam że nie wielka pochwałá, wielkie urodzenie bez rowney cnoty, mogłby w ten czás ſłuſznie jáki káto Cenſor záwołáć; co tám S. Doktor komuś mowi *Nomen inane, crimen immane.* Gâni Kâznodźiejá i Doktor narodow owych, ktorzy ſię tylko, *interminatis genealogiis* báwili, ktorzy rodowitym geneálogiom kolligácyi z cnota nie czynili, wielkich geneálogij cnota nie koronowáli, nie konczyli pobożnośćia. Nie jeden zdami ſię ná śmiertelnym kátáfálku złożony, przy obſzernym krwi ſwoiey pânegiryku, martwym językiem, co tám i ukoronowány Prorok mowi: *Quæ utilitas in ſanguine meo, dum deſcendo in corruptionem?* A co mi zá pożytek z ták Prześwietney krwi moiey i urodzenia, gdy te wſzyſtkie ſplendory, i właſne náwet ćiáło moie, w śmiertelnym popiele, á Duſzá áh Duſzá! w ogniách pożeráiacych, ſię grzebie! *Quæ utilitas in ſanguine meo &c. ſtemmata quid faciunt, quid prodeſt ſanguine longo cenſeri?* O jáko nie jeden zmárły rzecza ſáma ná to żáłośnie utyſkuie; co tám jeden w Polſzcze náſzey znáczny Senátor, przed niewiela lat, ſłowy wyráźił: kiedy ſię po śmierći ſwoiey w Sztumie Mieśćie Pruſkim świątobliwemu Kápłánowi u ſtoliká

ima ad Thit. cap. 1.

Pſalm. 29.

śiedza-

śiedzacemu pokazał, dwiemá pálcámi w ſtoł bijac á żáłośnie owe z Ewángelii ś. ſłowá powtarzáiac. *Quid prodeſt homini ſi mundum univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? quid prodeſt homini, &c.* Jákoby chćiał mowić ten Wielki Senátor: i ná coż ſię przyda człowiekowi, by Senatorſka krew i urodzenie? ná co zbiory i doſtátki? choćby były i cáłego świátá; jeżeli Duſzę, ktora jedyna ma, zgubi, á ná wieki zgubi! i owſzem choć tylko jáki uſzczerbek Duſzy ſwoiey uczyni? *Quid prodeſt homini ſi mundum univerſum lucretur animæ vero ſuæ detrimentum patiatur!* Lepiey Dźiády, Prádźiády, i Prábáby, ze ſzpitalá ná pogrzebowa ſtypę, niż z rodowitego Domu ná pánegyrik wywodźić; kiedy tudźieſz Páńſkich cnot nie doſtáie áſlyſtencyi. Ale kiedy to urodzenie z cnota i pobożnośćia certuie, ſam rodowity ſplendor, cnotę świetnieyſza u świátá i u niebá czyni; do rownych cnot, wielkie, oſobliwie godnych potomkow imioná, zápala; á zátym nieſłuſzna go táić, nieſłuſzna przećiw Ewángelicznemu edyktowi, zoſtáwiáć *lucernam ſub modio.* Nie dármom tedy i ia przy pogrzebowych ogniách, ktore zwykł Kośćioł ś. liczno zápaláć; nie dármom i Prześwietne ſplendory rodowite W. świętey pámięći JegoMći Páná Woyćiechá Máximiliana z Bezdan HOSIUSZA, przywiodł; ponieważ W. JMC. S.P. cokolwiek wźiał Przeświętych i Prześwietnych ſplendorow, od Antenatow, álbo i kolligatow ſwoich; wſzyſtko to on, ſwoim uczynił, ták że lubo, *Quæ non fecimus ipſi, vix ea noſtra puto*; przećięż on mowić może, nieco odmieniwſzy; *Quæ nos fecimus ipſi jure ea noſtra puto vel primâ ab origine ducta* Cokolwiek było w jego Antenatách żárliwośći ś. i pobożnośći; cokolwiek Rycerſkiey ſławy, cokolwiek godnośći do wſzelákich honorow; cokolwiek do chwały, álbo podźiwienia; to wſzyſtko on w śiebie zebrał, i ſwoim uczynił; gdy toż co Antenaći jego, chwalebnie czynił; ták, że wyśćie z ták wielkich Antenatow, ingres to był oraz do augem chwały ſámego Wielmożnego S. P. JegoMći Paná Woyćiechá Máximiliana z Bezdan HOSIUSZA: *A ſummo cælo egreſſio ejus, & occurſus ejus uſq; ad ſummum ejus* Zkad ſłuſzniebym tu mogł przytoczyć; by czás pozwolił, ow woz chwały Páńſkiey u Ezechielá opiſány; gdźie Prześwietny pewnie i práwie Prześwięty ſprzężay, złaczenie i konjunkcya byłá, oſoby, i nogi ludzkiey z wołem, lwá z orłem; jákby to wſzyſtko práwie jedno było: *Vultus eorum facies hominis, facies leonis, facies bovis, & facies aquilæ. Pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum, quaſi* Ezech. c. 1.

 planta

planta pedis vituli. Nie czynię álluzyi: to tylko przywodzę; czego tám dáley doyzrzał tenże Prorok *Majestas Domini ingressa est in templum, & impleta erát gloriâ Domini domus.* Albo jáko inſza werſya czyta *Gloria Domini ingressa est in domum ipsam:* jabky ſam Prześwietny dom, Przeświętym był Kośćiołem i świątynią Páńſką, wedle zwyczáju práwie Prześwietnego Hoſiuſzowſkiego Domu; w ktorym ták wiele SS. Kápłánow i Práłatow, ták znácznych ná cáły świát Infułatow widźieć *Ingressa est gloria Domini in templum ingressa in Domum ipsam.* Ták w owey ſámey ták Prześwietney, ták rozlicznego, i rożnego urodzenia, w Domu Páńſkim konjunkcyi, ingres był chwały: *Ingressa gloria Domini in domum:* ſámá rodowita wielkich Antenátow i kolligatow konjunkcya, Przeświętnego Domu Wielmożnego S. P. JegoMći Páná Woyćiechá Máximiliana z Bezdan HOSIUSZA, a czyli to już nie doſyć Prześwietny i Prześwięty do augem chwały, (ktorey potym doſzedł,) był jego ingres? ſam Rodowity Dom, był mu práwie ingreſſem chwały: *Ingressa est gloria Domini in domum ipsam.* Ale dopieroż, kiedy śię już ná ćiebie ſámego zápátruię W. Mći Pánie Woyćiechu Máximilianie z Bezdan HOSIUSZU, o ják tu Prześwięty, i Prześwietny widzę, á zábiegły ingres do augem chwały; chwały nie tylko Oyczyſtey; chwały nie tylko innych jákich Pánegyriſtow, ále do chwały nieśmiertelney, do naywyżſzey owey chwały; ktora ſámá jeſt zupełna, nie znikoma, ále záwſze in auge: *gloria in excelsis. Exultavit ut Gigas ut heros ad currendam viam, à summo cœlo egressio ejus, & occursus ejus usq; ad summum ejus.* Prześwietnie urodzony W. JegoMość S. P. ták prześwietnie jáko i pobożnie, wedle świętego, to jeſt Hoſiuſzowſkiego zwyczáju wychowány, (boć tu práwie o Prześwietnym tym Rodźie mowić mogę *lacte relicto virtutem Gens tota bibit:*) Wychowány mowię w Wierze S. Kátolickiey; w ktorey śię urodźił; z krwią práwie Oyczyſtą, oraz wźiął, z mlekiem máćierzyńſkim wyſſał, kándor ow i ſzczerość uprzeymą ku wſzyſtkim, ſtáro-Polſka pobożność, i bogoboyność, święta zelozya i żárliwość o wiárę ś. o chwałę Boſką, ktora śię w cáłym jego żyćiu chwalebnie i odważnie, nie reſpektuiac ná żadnych by też z uſzczerpkiem włáſney fortuny Dyſſydentow, wiáry ś. nieprzyiaćioł, záwſze wydawáłá; ták, że choćby był kto niewiedźiał, pátrzac tylko ná jego niedotkliwą wiárę, świętą Kátolicką, przyznáć by był mogł, że Prześwietna jego Fámilia, nie zkad inad tylko z Hiſzpánii to jeſt

Idem cap. 43.

Vatablus

jeſt *ex Catholiciſſimo Regno* wyſzłá. Ledwie co podrożſzy, dány do ſzkoł Zakonu náſżego; álbo ráczey ſwego, z ták wielu tytułow; bo jáko nie odrodny, ále godny Wielkiego Fundátorá náſzego Wnuk, i ſzczegulnie záwſze, i potym ná *minimam Societatem* náſzę Páńſko łáſkaw. Dány do ſzkoł, wedle wielkiego dowćipu ſwego, i ſpoſobnośći do wſzyſtkiego dobrego, wielki progres w náukách lecz niemniey w pobożnośći, prędko uczyniwſzy, potym ná dálſzey do augem chwały ingres, po Włoſkich, Fráncuſkich, i innych cudzych rożnych krájách, po Neápolitáńſkim Kroleſtwie, chwalebnie przez wiele lat podwákroć peregrynował; gdźie rożnych experyencyi i náuk, oſobliwie w Geometryi fortyfikácyi, i wſzelákich ſztukách Rycerſkich nábywſzy, do podźiwienia ſię w nich perfekcyował. Ták jego w cudze kráje dygreſſya, nie ná przemárnowánie Oyczyſtey fortuny, álbo (co ćiężſza i żáłośnieyſza dáleko) ná poczćiwośći właſney utrátę, z wielkim Polſkiego i Rodowitego Imienia uſzczerbkiem, (jáko więc częſtokroć teráźnieyſza modá, náſzych Paniat Polſkich, to jeſt márnotrawnych ſynow, nieśie;) ále ráczey peregrynácya jego do cudzych krájow byłá, ná *augmentum* chwalebney experyencyi, ná *augmentum* chwały i Rodowitey i Oyczyſtey; Prześwietnym byłá, do augem chwały Oyczyſtey więkſzey á więkſzey coraz ingreſſem i progreſſem; ták, że i tu znowu powtorzyć muſzę: *à ſummo egreſſio ejus & occurſus ejus* álbo jáko inna werſya czyta; *Luſtratio ejus uſq; ad ſummum*: zwiedzenie cudzych krájow od Wielmożnego *S. P.* JegoMći było práwie Prześwietnym do augem chwały ingreſſem. Powroćiwſzy z Cudzych krájow, jágem chwały ingreſſem. Powroćiwſzy z Cudzych krájow, jáko mu Bog dał wielkie śiły i męſtwo; ták ich ná dálſzy chwały progres, ná podporę Oyczyzny, heroicznie záżył, pod Regimentem Donhoffowſkim; gdźie był Wielkim, nád ſámą Leybgwárdyą Krolewſką Kápitanem, zá Nayjáśnieyſzego Káźimierzá Krolá Polſkiego. Męſtwo jego, á ná co ſzeroko opiſowáć? doſyć, że jeżeliby z Prześwietnych Rodowitych ozdob, do konjunkcyi, i ſprzężáju chwały Páńſkiey, wyżey odemnie z Ezechielá námienionego, Lwá nie doſtawáło; toby ſam mężny Káwáler ná ten czás zá Lwá ſtánał. Temu práwie w ten czás ſłużyło; co o inſzym tego Prześwietnego imienia mężnym Antenaćie, wyżey przytoczony ſtárodawny nápiſał Poetá

Hinc HOSIUS *ſtetit, inde Leo; fiducia crevit.* Claudianus.

Gdy ztad mężny HOSIUSZ, ztad Lew ſtánał; ſercá záraz innym,

nym, ufności wielkiemu Regimentarzowi i fámemu Nayjáśnieyſzemu Máyeſtatowi przybywáło: *Hinc Hosius ſtetit, inde Leo; fiducia crevit.* ze lwem oraz mogł ſtánać, álbo ráczey zá Lwá nieuſtráſzonego ſtánał mężny ná ten czás Káwáler W. JegoMość *S. P. Hinc* Hosius *ſtetit, inde Leo.* W dálſzych życia już domowego progreſſách, á kto dźiełá chwalebne i Páńſkie cnoty W. JMCI *S. P.* wyliczy? dopieroż wymowi? doſyć, że co tám niegdy Gáleácyuſzá Kziazę, rzadkim ále práwie przyzwoitym Wielkiemu Pánu tytułem zwano *Comitem virtutum,* to W. JMC S. P práwie był, jáko przedtym w młodſzym wieku *Dominus fortis & potens in prælio;* ták potym ná Prześwięty i Prześwietny do augem chwały ingres, *Dominus virtutum: Attollite portas Principes veſtras & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ; Quis eſt iste Rex gloriæ, Dominus fortis & potens in prælio Dominus virtutum* Był Pánem wſzelkich cnot pełnym: jáko cnota ſię i Bogiem rzadźił; ták nie o Páńſkiey ſwey fortuny konſerwácya álbo *augmentum,* jáko o BOGA o zbáwienie dbał; ták mu wſzędźie fortuná, zdrowie, i śiły, ná długie látá ſłużyły iż mowić ſię o nim mogło, co i ſtárożytnemu Antenátowi tegoż Prześwietnego Imienia przyznał ſtárodawny Claudian: - - - - - - -

- - - - *HOSIO ſubjecta ſecunda.*

Był ſpráwiedliwośći w rożnych ſadách, ná wſzelákich ugodách przyiaćielſkich, nienáruſzoney, ták że ſię o nim prawdźiło co o kimśiś dawno do Páná BOGA mowił ukoronowány Prorok:
Pſalm. 15. *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem:* Swięta záwſze byłá ſpráwiedliwość u W S. P. JegoMći P. Woyćiechá Máximiliána z Bezdan, práwie z Bezdan HOSIUSZA, bez dáni i podárunkow, bez reſpektu i wſzelkiey korrupcyi *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* A czyliż ſię i tu, o ták kocháiacym ſpráwiedliwość Pánu, nie prawdźiło miedzy inſzemi?
Proverb 4. *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectum Diem.* Ták W. JMC S. P. Prześwietny i Prześwięty do augem chwały ingres, święta i nienáruſzona ſpráwiedliwośćia ſobie opátrzył. *Iuſtorum ſemita, &c.* Nuz ják wielki był w rádách ſwoich roſtropnośći? ják wielkiey we wſzelákich dyſkurſách i máteryách, ták politycznych, ják innych, madrośći i experyencyi; ten chybá tego w nim nie znał, kto go i nie znał. Doſyć że dla wyſokiego rozſadku, i madrośći, dla oſobliwey ludzkośći i przyiemnośći z Páńſka powaga złaczoney, dla Páńſkich ſwoich cnot, nie tylko u JchMćiow ſaśiádow, i znájomych,

jomych, ále téż u ſámych J. O. Kziażat Biſkupow Wármin-
ſkich, Wyzgi, Rádźiejowſkiego, i Zbaſkiego, był w wielkim
áffekćie i ácceptácyi, w wielkiey ſtymie, *ſummæ* u nich *admiſſio-*
nis, i záwſze *a conſiliis* záprawdę jáko dawno powiedźiał Poetá

Principibus magna eſt laus placuiſſe viris.

Ale ták *placuiſſe*, wielka rzecz i chwalebna; jáko W. *S. P.* JMC
Pan Woyćiech Máximilian HOSIUSZ J. O. Kziażętom, ták
ſię podobał ráda i wielkiemi ſwemi tálentámi; że tey æſtymá-
cyi i áffektu, nie ná ruinę innych, nie ná záwiedzenie i ſwego i
cudzego ſumnienia záżywał (jáko więc częſtokroć, u Pſeudo
politykow bywa) ále ná pomoc śierotom ukrzywdzonym, ná
konſerwácya i *augmentum* czći Boſkiey, ná augem chwały, i ſo-
bie i J. O. Kziażętom ráda jego ná ten czás ſtoiacym, ná obro-
nę prawdy, ktora im záwſze wolnym językiem mowił, zá-
prawdę *Magna Principibus laus eſt ſic placuiſſe viris.* Ják wielkie-
go był we wſzytkich ákcyách i páſſyách pomiárkowánia; i
nie wſpominam bo uſtáwiczne były tego dokumentá; doſyć
że wielkim był záwſze moderatem; doſyć co świadczy oczy-
wiſty, domowy, ále wiáry nienáruſzoney Swiádek, iż przez lat
39 ſwego pożyćia, w ták wielu okázyách, przy ták gęſtey o-
choćie Páńſkiey, to u śiebie w domu świadczoney, to gdźiein-
dźiey doznáney, nigdy go nie widźiano; áby po ſtołowym *vi-*
vat zdrowy rozum miał ſzwánkowáć. O już też to cále nie mo-
dá Polſka: boć poſpolićie, áh żal ſię Boże! u nas Pánowie moi
ochotá zánic; jeżeli ſię ſtołowym *vivat*, zdrowy rozum nie zá-
leie; ták, żeby áż z nog ſpadł. Już jákiey był ná Kośćioły i ná
ubogich Chryſtuſowych choyności, i ſzczodrobliwośći práwie
Páńſkiey; niech powiedza kośćioły po ták wielu świętych
mieyſcách, w Kzięſtwie Wármińſkim: *Eleemoſynas illius enarra-*
bit omnis Eccleſia Sanctorum. Jáko oſobliwego był politowánia
nád nędza ludzka; mnie doſyć námienić; że niewiem áby kto
kiedy z poddáńſtwá ná żywego zápłákał; wiem ják wiele płá-
kało zmárłego. A co naywiękſza, i fundámentem wſzyſtkich
cnot Páńſkich; bogoboyności był i zelozyi o wiárę ś. o cześć i
chwałę Boſka práwie Hoſiuſzowſkiey. Ale co mi potym,
wſzyſtkie wielkie cnoty i *qualitates* Wielmożnego S. P. JMCI
P. Woyćiechá Máximilianá z Bezdan HOSIUSZA wyliczáć?
doſyć, że wſzyſtkie zgołá w nim były, i ſzczegulne, Kardynál-
ne (jáko zowia) i kárdynálſkie oraz S.P. Kardynałá, i Antena-
tá jego, cnoty. Ná co chwalebne W. JMCI: S. P. wyliczáć
ákcye? kiedy i to ſámo, co w oſtátniey już chorobie, heroi-

eznie, z Chrystusem prawie, i z niewypowiedziána oraz cierpliwością, znośił; wielka jest jego pochwała; Przeświętym prawie do augem chwały álbo ingressem, álbo ákcessem. Artykuł śmierći, index to żyćia: záczym, że mi się żyćia, dłuższym Historykiem bydź nie godźi; z sámey śmierći i choroby ostátniey, łácno doydźiećie cáłego żyćia W JMCI. S. P. Słuchácze moi, ják się nas Bog choć pálcem jednym dotknie, o jákie zaraz nárzekánia! *Me centum tetigere manus, Aquilone gelatæ!* Wielmożny S.P. JMC Pan Woyćiech Máximilian HOSIUSZ, álbo ráczey tuteczny nász S. Job, (że nie wspomnię inszych rożnych okázyi, tego osobliwie práwie klimáterycznego ná ten Przezacny Dom roku) przez kilkánáśćie niedźiel, ták ćiężkie i práwie niewypowiedźiáne bole, puchlinę, kámień, goraczkę, gwałtowne krwi i wszystkich wnętrznośći rwánie się i innych ták wiele, á ták znoszac jákby to nie on ále kto inszy ćierpiał; jáko przedtym ná plácu Márſowym, w chwalebnych ákcyách, ták ná śmiertelnym łożku w sámey pássyi i ćierpieniu swoim, niezwyćiężone męstwo pokazał. A co jego w ten czás były zá głosy? co zá zabáwá? czy nárzekánie jákie niećierpliwe? bynaymniey; oto świętemi ustáwicznie, á wysokiemi heroicznemi áktámi, do BOGA się ták wzbiiał; jákby cáłe życie w ognistych Augustynowych áffektách, álbo w kontemplácyi strawił; jákoby się cáłe żyćie przedtym, do tych Swiętych ku BOGU áffektow przyzwyczáiał. Ustáwicznie, (jákoby káżdemu choroba złożonemu przynależáło,) żywa swoię wiárę nádźieię niewzruszona serdeczna miłość ku BOGU, i żal zá grzechy, BOGU swemu świętymi áktámi oświadczał, nayświętszey się woli Boskiey coraz we wszystkim poddawał; Zbáwićielowi swemu, Nayświętszey Mátce jego, Swiętym Pátronom coraz Duchá swego i śmierć polecał, ná wszystkie prawie strony obrázy Ukrzyżowánego Zbáwićielá, i Nayświętszey Mátki Boskiey przed oczymá máiac, ustáwicznie oczy swoie w nich nabożnie i miłośnie wlepiał i zátapiał; goraco, (jáko i w cáłym żyćiu swoim miał zwyczay) goraco się mowię coraz do nich modlił; ták że nie raz w tych upałach miłośći ku BOGU, serce jego we łzy topniáło. Ják tylko západł w chorobę, lubo jeszcze niebespieczeństwá śmierći nie było, záraz się poczał chwalebnie ná święta śmierć gotowáć; i o niczym, prawie już nie myślił, tylko o świętey śmierći; oto się wcześnie i zábiegle stárał áby się był ják naylepiey ná drogę wiecznośći przysposobił; práwie *Occursus ejus usq; ad summum:*
coraz

coraz Sákrámentá święte, ſpowiedźi, i Ciáłá Páńſkiego, przyimował; ſam wcześnie o Nayświętſzego ćiáłá Páńſkiego podrożne, álbo Wiátyk, o oley S. o oſtátnie w punkćie śmierći dla dostąpienia odpuſtu zupełnego rozgrzeſzenie Sákrámentálne prośił; i z wielkim nabożeńſtwem przyiał; wſzyſtkim domowym błogosłáwieńſtwo dał; wſzyſtko poddáńſtwo pożegnał; wſzyſtkim nieprzyiaćiołom, jeżeli ktorych miał, z ſercá odpuśćił. Zabáwá jego w ták długiey i ćięſzkiey chorobie, ſáma tylko práwie byłá, álbo goraca modlitwá, i ſtrzeliſte w niebo ákty, álbo ſłuchánie rzeczy Boſkich; dla czego, coraz ſobie jáka Duchowna kśięgę, ſerce ku BOGU zápaláiaca czytáć kazał, álbo ſię ſam oraz ná rowne ſerdeczne wyſokie ákty, áż do ſwátygowánia wzbiiał. Przez ták długi czás, jáko mi ſię doſtáło tego ſzczęśćia; żem co raz był przytomny w tey chorobie, áż do oſtátniego tchu, iżem przez niegodne ręce moie, tę świętą duſzę BOGU oddał, przez ták długi mowię czás choroby śmiele rzec mogę; żem i w nayćięższych przypieráiacych boláć, nigdy żadney niećierpliwośći nie ſłyſzał, ktoraby grzechem przynamniey powſzednim byłá. Słyſzałem tylko ná to mieyſce, krom przydłużſzych modlitw, owe ś. weſtchnienia coraz powtorzone, *Deus meus & omnia Domine hic ure, hic ſeca, modo in æternum parcas; Auge Domine dolorem, ſed auge & patientiam.* Czyli nie ná wielki ad augem chwały ákces? to owe święte ákty, *Mater DEI monſtra te eſſe Matrem mei, & nunc & vel maximè in hora mortis meæ; o JESV eſto mihi JESVS, eſto mihi Salvator* i niezliczone inne. A kto wyliczy? ják wiele tyśięcy rázy, ſáme owe Nayświętſze Imioná, JEZUS MARYA w uſtách u niego, dopieroż pewnie w ſercu, były. Ráchował ktoś zá oſobliwa rzecz, ják wielekroć Páweł S. to Nayświęſze i Nayſłodſze Imię JEZUS w piſmách ſwoich wſpomina; ktorego głowá już odćięta, i obumárła, zá to ſzczegulne ſwoie ku Imieniu JEZUSOWEMU nabożeńſtwo, powiádáią; że cudownie trzykroć toż Imię JEZUS záwołáłá, coraz ſię od źiemi wzgorę wzbijáiac, jákoby ná ingres do chwały nieśmiertelney, oraz ſię z Duſzą ś. wydźieráiac. Ale niewiem ktoby zliczył; ják wiele rázy, toż Nayſłodſze Imię JEZUS, Wielmozny S. P. JegoMość Pan Woyćiech Maximilian HOSIUSZ, uſty ſwemi w ſámey oſtátniey ſwey chorobie, ták długiey wſpomniał; kiedy częſtokroć cáłe godźiny, i owſzem cáłe dni i nocy ná tych jego głoſách przechodźiły. JEZUS MARYA: JEZUS, JEZUS, JEZUS, JEZU badź mi JEZUSEM, JEZU badź mi Zbáwićie-

wićielem JEZU MARYA : JEZU, JEZU, JEZU. Lecz zliczyłeś ty to już i zkomputowałeś sam Dobry JEZU, ná augem chwały twoiey, chwały oraz nieśmiertelney Wielmożnego S. P. JegoMći ákces. Juz jáko ćię i upraszał, *auge Domine dolorem, &c.* ták przymnożyłeś mu bolow, przymnożyłeś i ćierpliwośći Pánie, ále przymnożyłeś pewnie i chwały; *Si compatimur & conglorificabimur,* W wigilią ś. śmierći swoiey, to jest w Wigilią S. JOZEFA, szczegulnego dobrey śmierći Pátroná, do ktorego szczegulne záwsze miał nabożeństwo, prośił, ábym był miał wotywę zá niego ná uproszenie szczęśliwey śmierći, com i uczynił: názáiutrz w dźień S. JOZEFA w ktory szczęśliwie dokonał; (w ktorey też dźień niegdy, co osobliwey uwagi godna, Rodźic jego S. P. przedtym był dokonał) i práwie w ten czás JOZEF S. choć przy æquinoctium był *accrescens, in auge* chwały; gdy mu ták coraz klientow do chwały SS. Páńskich przybywáło. *Filius accrescens* JOSEPH, *filius accrescens, donec veniret desiderium collium æternorum.* W dźień mowię JOZEFA S. i szczęśliwey śmierći swoiey, chćiał ostátni raz przyiąć, (jáko i przyiął) Nayświętszy Sákráment, mowiąc do mnie te pámiętne słowá : Proszę niechże jeszcze raz przyimę Zbáwićielá mego, ná szczęśliwą drogę wieczności; właśnie jákby wiedźiał dźień śmierći swoiey. Tu było czemu się dźiwowáć : że co przedtym w ćięszkiey goraczce, wstrzymáć się od nápoju, álbo przynamniey od zmaczánia ust nie mogł to w ten czás przez dwánaśćie blisko godźin, sam z śiebie áni chćiał przyiąć nápoju, áby był mogł Nayświętszego Ciáłá Páńskiego pokarm przyiąć. Po południu, gdy już znácznie słábiey się mieć począł, znowu spowiedź ś. powtorzył; kazał wszystkim przytomnym i w ten czás, i przed tym nie raz modlić się á osobliwie Litánie do Nayświętszey Mátki Boskiey głośno mowić; ná ktore i sam z wielkim nabożeństwem odpowiádał; chćiał áby zwykłą w Kośćiele Bożym *commendationem animæ* ábo polecánie duszy Pánu Bogu mowić i sam tákże odpowiádał ná wszystko. Temum się wydźiwić nie mogł że i w nieznośnych, ostátecznych zwłaszczá bolách swoich, od zmysłow ná czás odchodząc, nigdy nic z drogi nie wymowił, coby się naymniey tykáło Páná Boga i wiáry ś. álbo inney jákiey cnoty, w drogę się tylko niby jákaś pilno z wielką chęćią wybierał, i gwałtownie nápierał, tęskniąc sobie ustáwicznie do gorney Oyczyzny; álbo święte jákie ákty, osobliwie *gloria Patri. & Filio, & Spiritui Sancto,* i *Requiem æternam dona eis Domine,* czy *requiem æternam*

Gen. 49. (margin note beside "przybywáło.")

dona

dona mihi Domine, uſtáwicznie ſobie bliſko oſtátniego zgonu ćicho powtarzał. Ah ſłuchácze moi! iák częſto przy nieſzczęśliwey śmierći innych, álbo śię zmyſły i ſmák wrzeczách Boſkich cále zmieni, álbo jáko zá żywotá mniey śię o Bogá, o rzeczy Boſkie dbáło, ták i przy śmierći; choćby Kápłán przytomny wołał, Ukrzyżowánego Zbáwićielá przypomináiac i przed oczy ſtáwiáiac; ey jákby śię tego wſzyſtkiego nie rozumiáło; ják ow co Kápłánowi ſobie podáiacemu Krucyfix do cáłowánia i záchęcáiacemu śię do miłośći Boſkiey miáſto tego wſzyſtkiego, pytał tylko, ktoreyby proby było ſrebro w owym Krucyfixie. W. JegoMość S. P. á nie ſłowy tylko, ále rzecza ſáma świętey pámięći, jáko znáć w cáłym żyćiu ſwoim, oſobliwſza záwſze miał pámięć ná BOGA, i ná rzeczy Boſkie; ták i przy śmierći, i w nieznośnych bolách, á (co naydźiwnjeyſza) odchodzac náwet poniekad od śiebie i zápomináiac śię w inſzych rzeczách, nigdy BOGA i rzeczy Boſkich nie zápomniał; przytomnym záwſze ſobie był do rzeczy Boſkich. A czy to nie jáśnie z tego ſámego áktu widźieć możem? odſzedſzy nieco Wielm. JegoMość S P. od zmyſłow ná godźinę práwie przed ſámym ſzczęśliwym wyśćiem z ćiáłá, poczał śię był ná to ćiężko ſkárżyć; że mu ſerce wydźieráia, jákoż w ten czás z wielka pewnie ſercá ſámego konwulſya krew śię z wnętrznośćiámi przez uſtá rwáłá; w tym pocznie gwałtownie i zbytecznie śię nápieráć, áby był kártę jákaś przynamniey memoryalik, przynamniey wierſz jeden mogł nápiſáć, álbo przynamniey śię podpiſáć; gdy mu mowiono, że to już wſzyſtko kto inſzy nápiſze; już to będźie wſzyſtko dobrze; i pytano coby to tákiego chćiał nápiſáć? ſłuchayćieſz, co w owey goraczce, w oſtátnich śiłách, w owym odeśćiu od zmyſłow, odpowiedźiał: Oto; jáko mogł, głoſem wielkim záwołał: Ale dla BOgá dayćieſz mi niech napiſzę; to tylko chcę práwi podpiſáć, żem śię już cále Bogu memu oddał. O święty głośie! o głośie! wieczney pámięći godny! o żywa choc w zápomnieniu śiebie pámięći ná Bogá! ktożby mi ſámemu, choć przytomnemu więc ſobie, dał ták żywo mieć ná pámięći BOGA przy śmierći! záprawdę W. Mći Pánie Woyćiechu Máximilianie HOSIUSZU, już eś już temi ſámemi ſłowy. dał BOGU ná śię nieśmiertelney chwały ſzczegulny memoryalik; ktoregoś życzył; będźie to ſámo *memoriale coram Domino in æternum.* Już eś śię temi ſłowy i krwia właſna práwie z pod ſercá ſámego dobyta zápiſał i podpiſał; żeś śię Bogu cále oddał, kiedyś i krew ſámę Exod. 28.

K mę

mę i wnętrznośći rwace śię przez ustá swoie, jemu oddawał; á oddawał z tym heroicznym áktem, ktoryś przed tym czynił: Boże moy, nie godźienem męczeńskiey korony zá wiárę ś. ále ná to mieysce przyimjy odemnie te bole i krew moię; ktorać przez ustá, coraz po częśći oddáię, ná oświadczenie; żebym zá wiárę ś. dla miłośći twoiey krew moię rad przelał. Jużże żadnego inszego wierszá, tu nie zápisuy W. Mći Pánie Woyćiechu Máximilianie HOSIUSZU, przytym szczegulnym memoryaliku twoim; ią tu ráczey ow tylko wiersz Poety zápisuię: *Quâ cæli vis parte, tuos inscribe labores*, álbo i *qua cæli vis parte, tuos inscribe dolores*, ta krwia twoia ták heroicznie BOGU oddána, temi słowy twemi, zápisz w ktorey tylko chcesz częśći niebá, chwalebne zasługi i bole twoie; gdźieszkolwiek ie zápiszesz, stána zá Páńska pánegiryczna inskrypcya, ná tryumfálny Twoy do augem chwały ingres. Jákoż co tám o śiedmi SS. śpiacych, dobrze nápisał Poetá: *Quid labor accipiet si sopor astra tenet?* toż i ia tu mowić mogę. A co zá prace i dźiełá swoje chwalebne odbierzesz od BOGA W. Mći Pánie Woyćiechu Máximilianie z Bezdan HOSIUSZU? kiedy i záśypiáiac snem śmiertelnym i od śiebie odchodzac, ták niebo sobie wysługuiesz: *Quid labor accipiet si sopor Astra tenet?* Nic nie watpię, że prętko po owym ś. głośie, ákt skruchy rzetelnie uczyniwszy, i ostátnie Sákrámentálne rozgrzeszenie wźiawszy, á dla dostapienia zupełnego odpustu obumieráiacym już głosem mowiac, jákoś mogł owe nayświętsze Imioná JEZUS MARYA JOZEF Bog Duchá Twego ták cále sobie oddánego odebrał; szczęśliwe wyśćie Twoie z ćiáłá, práwie od Bogá, od naywyższego firmámentu pochodzace, Przeświętnym i przeświętym było do chwały nieśmiertelney, á wysokiey Swiętych Páńskich chwały; zgołá do augem chwały ingressem i wstępem; o ktoryś śię w żyćiu swoim, i w ostátniey dopieroż godźinie, ták pilno, ták zábiegle stárał. A *summo cælo egressio ejus, & occursus ejus usq; ad summum* Lubo w ćiemna noc, bo po godźinie dźieśiatey przed pułnoca, przy æquinoctium W. JegoMć S.P. dokonał, gdyby mnie śię kto, niegodnego strożá świętey tey Duszy, spytał, owemi słowy z Duchá Bożego, cobym o tey nocy Isaiæ 21. sadźił? *Custos quid de nocte? Custos quid de nocte?* rzekłbym, co támże inszy rzekł: *Dixit Custos, venit mane, & nox:* rzekłbym przyszłá noc, ále z nia i w niey oraz przyszedł dźień, á dźień dobry, dźień szczęśliwy, *Venit mane, & nox.* Co máło, co przedtym W. Mći P. Woyćiechu Máximilianie HOSIUSZU

przy-

przykłądem. J. O. Kziażęćiá, Kárdynałá Twego Stániſłáwá HOSIUSZA, do Páná JEZUSA w Nayświętſzym Sákrámenćie utájonego mowiłeś nabożnie: *Mane nobiſcum Domine quoniam adveſperaſcit*; to i w ten czás w noc owę ſzczęśliwa, gdyś Duchá ſwego oddał, choćiaż było *adveſperaſcit*, mogłeś mowić temiż słowy i w inſzym ſenśie do Páná JEZUSA *Mane nobiſcum Domine.* Lubo głęboko już w noc; ráno mi ſię jednák zda bydź, dźień dobry, dźień ſzczęśliwy; gdy z toba zoſtawáć mam moy Pánie; gdy do ćiebie odchodzę; *Mane nobiſcum Domine.* Ták noc owá, rozumiem ſámemu ſię dniowi świátłośćia równáłá; *Lux lunæ, ſicut lux ſolis.* Práwie æquinoctium tudźież, Iſaiæ 30. to jeſt porownánie dniá z noca było: *Veſpere & mane dies unus.* Ták że mogłby słuſznie o tey nocy záwołáć Poetá: *Ingeminat ſplendore diem*, kiedy, w ten czás ták Prześwietny i Prześwięty Claudianus. oraz był do chwały nieśmiertelney, á do wielkiey chwały, práwie *ad augem gloriæ, ad augem* chwalebnego SS. Páńſkich pocztu ingres, ták zábiegle áż do oſtátniego wyśćia opátrzony: *Exultavit ut Gigas, ut heros ad currendam viam, à ſummo cælo egreſſio ejus, & occurſus ejus, uſq; ad ſummum ejus.* Ale zárzući mi kto: A kiedy W. JegoMość S. P. nie do chwały záraz SS. Páńſkich, ále wprzoddo czyſcowych doſtał ſię ogniow: lecz ia i ták przy ſwoim ſtoię; boć i ſáme choć ćięſzkie áh ćięſzkie czyſcowe ognie, czyliż nie ſa świętym práwie wſtępem do chwały wiekuiſtey; od ktorey już duſze ś. czyſcowe ná wieki odpáść nie moga. Ale ták chwalebnie z ćiáłá wychodzacemu W. JegoMći S. P. iábym miáſto żałobnego epitáphium, to już záwieśił ſymbolum; ktore miał Károl Kziażę Náwárſkie; ktory káwálerſka zbroyna nogę kazał málowáć u śiebie, á nád nia krolewſkie ſceptrum i koronę z tym nápiſem: *Curſus gloriæ.* Ia bym nád herbowna Prześwietnego Hoſiuſzowſkiego Domu Noga, nie proſta jáka, ále ſámych SS. Páńſkich koronę kazał málowáć z tym nápiſem; *Curſus gloriæ*: ábym ták jáśnie wyráżił Prześwietny i Prześwięty do *augem* chwały nieśmiertelney ingres, przy oſtátnim żyćia i śmierći æquinoctium, ták zábiegle od W. S. P J. M. C. I. Páná Woyćiechá Máximiliana z Bezdan HOSIUSZA opátrzony

Więc uſpokoy rozrzewnione ſerce Wielmożna Mćia Páni Anno Práxedo z WOŁOWSKICH HOSIUSZOWA, przedtym dożywotnie poprzyśiężony, potym wieczny da BOG, w chwale nieśmiertelney przyiaćielu W, J. M. C. I. S. P. Zegna ćię i dźiękuiеć znowu ſerdecznie zá wſzeláki áffekt, zá

poprzy-

poprzyśiężona á nigdy przez 39. lat nierozerwana do podźiwienia i zbudowánia innych, przyiaźń, ktorey i po śmierći jásny dokument dájesz; ták hoynie zá Duszę jego po roznych mieyscách śś. czyniac. Acz nie żegna ćię W. Mćia Páni W. J. M. C. S. P. bo jákoś tu wszystkich cnot jego Páńskich nierozerwánym towárzyszem byłá, ták będźiesz da Bog i nieśmiertelney chwały; ále po długoletnim jeszcze, złotym chwały i wysług Páńskich żniwie; ktore więc Prześwietnemi Kosámi Twemi zbierzesz:

Nunc sere, quæ plenâ postmodo falce metas. Ovidius.

Teraz śiey Páńskie dźiełá ná niebieskiey niwie,
Ktore cnemi Kosámi zbierzesz w chwały żniwie.

Zegna potym ćiebie W. Mći Pánie Mikołáju WOŁOWSKI i dźiękuieć serdecznie, zá wszelki Bráterski áffekt w żyćiu świadczony, zá wszelka poćiechę w chorobie; po śmierći o kontynuácya tegoż áffektu o opiekę pozostáłego jeszcze nie dorosłego swego potomstwá uprasza; ábyś záwsze ráczył *ad esse consilio & auxilio* ośierocáłemu poprzyśiężonemu jego przyiaćielowi, á Rodzoney swoiey, uprasza mowię z tym się protestuiac; że nieużyta śmierć nie wieczny między wámi uczyniłá rozbrát; czeka da BOG podobnego Twego do chwały nieśmiertelney ingressu, ále *post sera fata*, po długoletnich jeszcze chwały zasługách, *ad cursum gloriæ*. Jáko tám niegdy pámiętam, Wielkiemu Twemu owemu Wodzowi, Stefánowi CZARNIECKIEMU, po chwalebnych dźiełách i tryumfách, przy herbowney jego Náwie po Duńskiego Krolá Páłácách zápisowano, *ad cursum gloriæ*: toć W. J. M. C. S. P. w sercu zápisuie, *ad cursum gloriæ*. Luboś już blisko *octogenarius*, przećięż ták wielkiemu Potentatowi i káwálerowi niegdy, życzyć i tuszyć mogę á z sámego Duchá Bozego więcey jeszcze á więcey

Psalm. 89.

żyćia, i prac chwalebnych, ná większa wysługę Páńska: *Si in Potentatibus octoginta anni amplius eorum labor*. Lubo już práwie 80 *anni*; przećię niech będźie Wielki Potentaćie *amplius eorum, amplius* tych lat, *amplius* tych wysług do augem chwały nieśmiertelney, *amplius eorum labor*; żeby żyćie twoie & *numero & merito augeatur*; jáko Kośćioł Boży w onegdáyszey modlitwie swoiey do Páná mowi.

Ecclesia S. in Orat. Feria 3. post Dominicam Passionis.

Od Twojey Práłáckiey absolucyi, czyli W. J.M.C. S. P. Rodźic Twoy nie záwiśt? od twojey mowię Práłáckiey ábsolucyi, Wielmozny i Nayprzewielebnieyszy Mći Księże Stánisłáwie z Bezdan HOSIUSZU: Kátedrálny Krákowski i Chełminski Kánoniku *Ætate Fili, dignitate Pater*: od ktorego wysokiego rozsadku i *arbitrium* (że inszych nie

wspo-

wſpomnię) cała Chełminſkiego Biſkupſtwá Diecezya, *culmen* práwie *dignitatis* tym ſámym trzymáiaca, kiedy Ciebie, i ſámá támteczna Infułá záwiſłá. Wydźieráia Cię, teraz tobie Prześwietne Kápituły; wydźieráć w krotce beda Infuły; i nie jedno Biſkupie *Pedum*, ſłáć ſię do nog Twoich będźie; należyte to właśnie Herbowney i Prześwietney Nodze Twoiey, i z ſtárodawná, i teraz *ſcabellum*, álbo podporá. *Scabellum Pedum*, niech mi ſię godźi i nie záiaknawſzy ſię powtorzyć *Scabellum Pedum Pedum tuorum*; Widźiáłá już nie jedná Infułá; widźiáły i poſtronne kráie chwalebnie zwiedzone, i ſámá głowá świátá Rzym; że wielkie twoie Stániſłáwowſkie Hoſiuſzowſkie Imię nie ták, od Dźiádá Twego Stániſłáwá HOSIUSZA, álbo od Babki z Domu STANISŁAWSKIEY, jábo ráczey od S Infułatá Krákowſkiego Stániſłáwá, á oraz od Wielkiego Prádźiádá Twego Stániſłáwá HOSIUSZA Kziażęćiá i Kárdynałá, Infułatá Wárminſkiego, od świętey jego o cześć i Chwałę Boſka zelozyi, od nieprzygánnego w niwczym żyćia wźięto, zgodnie práwie by do naywyżſzych Infuł, i owſzem do ſámey Oyczyſtey S. Antenatá Twego Purpury; áby jáko Oyczyſty, i Máćierzyſty oraz Wielkiego Infułatá Krákowſkiego Stániſłáwá S. Herb, w Prześwietnych tákże Rodźićielſkich Herbách Twoich oraz i z Imieniem nośiſz; ták ábyś Biſkupie jego *inſignia*, i tytuł ná ſobie piáſtował i nośił; jáko po J. O. Kziażęćiu Kárdynale Twoim Stániſłáwie HOSIUSZU, w wielkm Imieniu, w wyſokim umyśle i rozſadku, w wſzelákich cnotách i madrośći dźiedziczyſz; ták we wſzelákich tytułách ábyś był ſukceſſorem. Wielkiego Antenatá Twego Kziażęćiá Kárdynałá Stániſłáwá HOSIUSZA, Rzym tytułował *alterum Poloniæ Staniſlaum*: Wielmożny J Mość S. P. Rodźic Twoy do augem chwały i Boſkiey i Rodowitey, Tegoć przy Oycowſkim ſwoim Błogoſłáwieńſtwie powtornie życzy; ábyś był drugim Polſkim Stániſłáwem HOSIUSZEM; áby Rzym widźiał znowu *alterum Poloniæ Stániſlaum* HOSIUM *Cardinalem*, choć *Cardinalem S. Praxedis*, wſzák ná domowym do Tego tytule i godnośći nie ſchodźi. Wiem że i Naywyżſzy Páſterz Jan XXIII, Prześwietnego Herbu Twego, to jeſt Nogi zá herb zażywał; ták Prześwietney Hoſiuſzowſkiey Nodze, práwie przyzwoite nie tylko Wárminſkie w Polſzcze, nie tylko Kordubeńſkie w Hiſzpánii, ále i ſámo naywyżſze Rzymſkie *Pedum*. Toć wotum dáie ſerdecznym áffektem, W. J. Mość S. P. Rodźic Twoy, powtornie Cię żegnaiac, Wielm. i Nayprzewielebnieyſzy Mći Kzięż

Refcius ubi ſupra.

Kanoniku: ácz nie ták on Ciebie żegna, jáko ráczey, oſtátniego od Ciebie żegnánia i abſolucyi Prałáckiey, (jeżeliby jeſzcze potrzebá,) przy Przeświętey teraz Ofierze Twoiey goraco czeka. Alec gdybyć ſię było, jáko niegdy Ignacemu .S niebo przy ſámym záczęćiu teráźnieyſzey Ofiáry ś. otworzyło; czylibyś tám już między Swiętymi Páńſkiemi nie widźiał, W. S. P. Rodźicá ſwego, Przeświętnego Herbowna Noga i oraz *magnis meritorum paſſibus*, do chwały Páńſkiey ingrcſſu? czylibyś niewidźiał? ták jáko tám dawno widźiał inſzego Antenatá Twego wyżey wſpomnionego. Ignácy S, boć już zá prawdę, *non prima Colonia cæli HOSIVS*. czyli gdy w krotce, przy ſtráſzney Ofierze Páńſkiey, zá W. S. P. Rodźicá Twego oddáney, mowić będźieſz Pſalm *Lavabo inter innocentes manus meas* i tám dáley; czyli W. ș. P. Rodźic Twoy mowićby nie mogł tych náſtępuiacych ſłow *Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum*; *Pes meus ſtetit in directo.* Jużem po odebráney czterykroć w ſam dźień śmierći, ábſolucyi ſákrámentálney, po doſtapioney pożądáney zupelney przy śmierći indułgencyi, po obmyćiu i zánurzeniu Duſzy moiey w naydrożſzey krwi Zbáwićielá mego, jużem cále ſię BOGU oddáwſzy, cále nic Bogu, nic ludźiom nie winien; (wſzák ſię o to co raz pilnie pytał w oſtátniey chorobie, áby w naymnieyſzey rzeczy nikomu winnym nie zoſtał) jużem już ſzczęśliwy do chwały nieśmiertelney wźiął ingres. *In innocentia mea ingreſſus ſum. Pes meus ſtetit in directo*: Ták nic nie watpię w Bogu; że Twojá Oyczyſta Nogá, i Oycowſkie ślády, Wielmożny i Nayprzewielebnieyſzy Mći Księże Kanoniku, ná dobrey i ſzczęśliwey ſtánęły drodze; iż mowić możeſz; *Pes meus ſtetit in directo* - záczym ſłuſznie przyday. *In Eccleſiis benedicam Te Domine. Gloria Patri* jednák nie przydaway wedle zwyczáju po tám tych ſłowách, ná podźiękowánie BOGU zá chwałę ktora W. JMCI. S. P. Rodźicowi Twemu, tuſzę już konferował, álbo przynamniey pewnie zgotował. Doſyć już niech będźie tym czáſem ná tym, że te ſłowá Wielmożny S. P. JMC. obumieráiacymi już práwie uſty, coraz powtarzał: *Gloria Patri.* A ia tu znowu ná ten głos idac mowię, dygreſſya nieco ále nie od rzeczy mojey uczyniwſzy; á wieſzże, Prześwietna Wielkiego Rodźicá Krwi, dokad wyśćie jego było z ćiáłá? co zá termin W. S. P. Rodźicowi Twemu zámierzony? oto chwałá jáko ſam mowi - *Gloria Patri*; świętey pámięći Rodźicá Twego wyśćie z ćiáłá, ingres chwały; ktora jáko od niego zábiegle opátrzoná, ták i jemu práwie

przy-

przynależyta: *Gloria Patri.* Tobie záś Wielmożny świętey pámięći Rodźic Twoy, godny jego wtory Synu, wtory i Ignácego S. z Prześwietnych HOSIUSZOW Synu, przy ostátnim pożegnániu swoim Oycowskim, tegoć tu teraz przezemnie (jáko nic nie watpi) ták i życzy; ábyś wszystko pod nogi rzućiwszy, i owszem sáma Prześwietna Nogę Herbowna ná świećie cále nieodmiennie zostáwiwszy, i żyiac jeszcze jedna noga już w niebie był; *Conversatio nostra in cœlis est*, álboli druga noga był w niebie, czy ráczey obiemá; boć ták przystoi, i z nogámi bydź w niebie, jáko i z skrzydłámi Anjołowi, żebyś w ślády Wielkiego pierwszego nászego w niebie fundátorá, Antenatá Twego, Przewielebnego Księdzá Jákubá Hosiuszá *Soc. JESU*, *ad majorem* záwsze *gloriam*, i owszem áż do *augem gloriæ* wstępuiac, przy Anjelskim Imieniu Twoim, czarnym zakonney sukienki pokryty obłokiem, ábyś owym był wielkim i mężnym *in auge gloriæ* Anjołem *in Apocalipsi* opisánym; Apoc. 10.
álboli Anjelskim, z księga Doktorem: *Vidi Angelum Dei fortem amictum nube, habuit in manu sua libellum apertum, & posuit Pedem suum sinistrum super terram.* Zgołá *quo pede cæpisti, sic benè* Ovid:
semper eas. A Tobie Mći Pánie Janie z Bezdan HOSIUSZU, godny W. JMCI S. P. Naymłodszy Synu, tenże Wielm. J. MC. S. P. Rodźic Twoy, jáko fortunę Páńska, ták dźiedźiczna Hosiuszowska pobożność, w sukcessyi zostáwuie, tenći naydrozszy przy ostátnim pożegnániu i Błogosłáwieństwie dáiac upominek; *sectare meæ vestigia vitæ*; álbo ráczey z Duchá Bożego, bárdźiey do Herbowney i Prześwietney Nogi álluduiac. *Ne declines ad dexteram neq; ad sinistram; sed averte pedem* Prov. 4.
Tuum à malo. Wstępuy w chwalebne ślády W. S. P. Rodźicá Twego, i Wielkich Antenatow; badź jáko Imienia i krwi Prześwietney, ták oraz i cnot Páńskich, i chwalebnych ákcyi dźiedźicem i sukcessorem, áż do augem chwały Wielkich Antenatow Twoich. Co tám świadcza Historye; że u Fránćiszká Krolá Portugállii, byłá málowána Nogá złota *pro symbolo*, z tym nápisem: *Ad magnos passus*, Tobie nie málowánie tylko w obrázách Wielkich Antenatow Twoich, ále w rzeczy sámey Prześwietna Herbowna Nogá, niech záwsze będźie *ad magnos* Deuter. 11.
passus: áby *omnis locus quem cálcaverit Pes vester, vester sit*; áby gdźieszkolwiek tylko postapisz, wszystko do Oyczystey Prześwietnego Domu Wászego chwały augem służyło; áby się to o W. S. P. Rodźicu Twoim ziśćiło; co o Rodźicu Honoryuszá Cesárzá nápisał Poetá: *Felix ille Pater, qui Te securus olympum* Claud:

succe-

ſuccedente petit, quam lætus ab æthere cernit, ſe factis creviſſe Tuis. Toć ſobie po Tobie obiecuie W. JMC S. P. ia tuſzę nie płonnie; boć już *veſtigia magnæ indolis agnoſco.* Tymże affektem Oycowſkim błogoſłáwi i Tobie MCI Pánno Rozálio z Bezdan HOSIUSZOWNO, godna W. JMCI S. P. Coro, zyczac Ci przy kwitnacey młodośći i cnoćie; áby gdźiekolwiek śię tylko zHerbowna i Prześwietna Noga Twoia obroćiſz; czyli zdeptawſzy wſzyſtkie świátá ozdoby i pozory, BOGU śię cále ná wonna záwſze ofiárę poświęćiſz, czyli w inſzy jáki Stan S. wſtapiſz; wſzyſtkoć w Roże zákwitáło; záwſze nieuſtánnie Imię Twoie kwitnęło, i zkolligowána w Oyczyſtym Herbie miáło záwſze nie zwiędła Florencya. Zegna potym Ciebie Oycowſkim práwie áffektem, W. MCI Pánie Władyſłáwie TRAMPCZYNSKI, Przezacny W. JMCI S. P. z poprzyśiężonego Twego Przyiaćielá Synu, godny wielkiego náſzego Poznáńſkiego Konfundátorá ſtryjeczny, dwojáko teraz ſerdecznie zrániony, raz ta Oycowſka, drugi raz w tydźień záraz potym kochánego poprzyśiężonego przyiaćielá ſwego śmierćia; ktora niewiem czyli nie *in conſortium* chwały ſwoiey, *ad augem gloriæ*, ná ingres ſwoy w niebo, W. JMC S. P. chćiał zábráć. Zegna ćię życzac Ci ſerdecznie wzáiem; áby po tym nie jednym żalu, rozliczneś też od Bogá odbierał poćiechy, ná długowieczne látá *ad augem* chwały, i cáłego Prześwietnego Domu Twego. Wam zaś już to z JMCI S. P. Páná PRUSZAKA, to z MCI Páná TRAMPCZYNSKIEGO, godnym Wnuczętom ſwoim, wſzyſtkim dwojáka śmierćia Máćierzyńſka oraz ośieroćiáłym, W JMC. S. P. nie obrázek jáki, jáko dźiećinom, ále wielki wſzelákich cnot obraz, to jeſt obraz ſwoy Wam teſtámentem zoſtáwuie; (jáko tám i Kárdynáł HOSIUSZ, pámiętam, *antiquæ pietatis imago* był tytułowány) i to do Was, co tám ktoś u Rzymian do Potomſtwá ſwego mowi; *Imaginem meam vobis relinquo*; żebyśćie śię ná ten obraz W. JMCI S. P. Dźiádá ſwego zápátruiac, we wſzyſtkich progreſſach żyćia, chwalebnie ſobie poſtępowáli, ku chwale záwſze nieśmiertelney, jáko przyſtoi z Prześwietney krwi Hoſiuſzowſkiey zrodzonym. Zegna podobnie Wielm. JMC S. P. i wſzyſtkich Przezacnych Jch MCIOW, i odległych mieyſcem, nie áffektem Pokrewnych i Kolligatow ſwoich. Wielmożnym, Nayprzewielebnieyſzym, i wſzyſtkim Przezacnym Gośćiom i Przyiaćiołom dźiękuie: ktorych, álbo Prześwietna krew, i powinowáctwo, álbo Saśiedzka przy-

iaźń

iaźn (ktora ſobie ſzczegulnie ſkárbić umiał) álbo pobożność Chrześćiáńſka, do tey oſtátniey ſprowádźiłá uſługi, dźiękuie zá obecność życzliwa; zá gorace do Bogá weſtchnienie; oſobliwie zá Ofiáry święte; życzy wſzyſtkim da BOG podobney uczynnośći Chrześćiáńſkiey, życzy podobnego do augem chwały ingreſſu; do ktorego áby wam da BOG przyſzło; ia przy Przeświętych i Prześwietnych jego śládách, przy Herbowney Nodze, to wam záwieſzam epiphonema

- - - *Sic itur ad aſtra.* Virg.

Zegna náoſtátek Wielmozny JegoMość Swiętey Pámięći cáły ten mizerny świát; lecz nie ſmutna ále ráczey weſoła wáleta, práwie ſię go odżegnywa, z niego wychodzac; kiedy tu ſobie ták ſzczęśliwy do chwały nieśmiertelney ingres, i przyſtęp, ták zábiegle w żyćiu i przy śmierći opátrzył; jákom dotad pokazał; ktoremu ſłuchácze moi przypátrzywſzy ſię, rzućmy przynamniey oko ná śiebie ſámych: jákież też zábiegi i ſtárania náſze o niebo? i chwałę wiekuiſta? zbliża ſię nam ſłuchácze moi, jednym tego roku, drugim tego mieśiacá, á czy nie tego dniá? oſtátniego wyśćia moment, á moment, od ktorego cáła wieczność áh wieczność! záwiſłá: A czyliż wyśćie náſze z ćiáłá, będźie miáło gotowy do chwały wiekuiſtey ingres i przyſtęp, czy nam raczey jáko owym w Ewángelii głupim i nieſzczęśliwym nie rzeka. *Clauſa eſt janua.* Juzyż klámká zápádłá; już ná cała wieczność do chwałySwiętych Páńſkich, ingreſſu i weśćia nieſzczęśliwy mieć nie będźieſz! *Clauſa eſt janua.* Jeżeli chcećie uyść potym tego nieſzczęśćia ſłuchácze moi, teraz tedy wſtępuiac w ślády Cnot wielkich, Wielmożnego JegoMći Swiętey Pámięći zábiegle i pilno, á wcześnie ſię ſtáraymy o ow ſzczęśliwy da BOG do chwały wiekuiſtey przyſtęp i ingres. Od ktorego, choć zgotowánego ſobie, (jáko nic nie watpię) jeźli jeſzcze Wielmożny J.M.C. S.P. dotad cokolwiek przytrzymány zoſtáie, weſtchnićie teraz proſzę ſłuchácze moi wſzyſcy ſerdecznie, zá nim do Ukrzyżowánego Zbáwićielá, owemi ſłowy; ktoremi ia kázánie konkluduię; á Wielm: JMC. S. P. práwie żyćie ſwoie konkludował. coraz powtarzáiac *Requiem æternam dona eis Domine; & lux perpetua luceat eis.* Pokoy wieczny day mu Pánie; á świátłość wiekuiſta niechay czym prędzey przyświeca: żeby ták nie tylko zgotowány, nie tylko zá-

biegle opâtrzony, âle też czym prędzey otrzymány miał, Prześwietny i Prześwięty do augem chwały nieśmiertelney ingres: *Requiem æternam dona ei Domine*; *& lux perpetua luceat ei.* Pokoy wieczny day mu Pánie; á świátłość wiekuista niechay mu czymprędzey przyświeca.

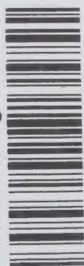
M

A E

N.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0026795

